

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Petrič

Vrednote in načela Evropske unije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Petrič

Mentorica: doc. dr. Cirila Toplak

Vrednote in načela Evropske unije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Svoji mentorici prof. doc. dr. Cirili Toplak se zahvaljujem za vso strokovno pomoč in konkretne napotke.

Brez izražene podpore in spodbudnih besed s strani družine, prijateljev in mojega Roka, bi bila izdelava diplomskega dela veliko težja. Hvala vsem.

Vrednote in načela Evropske unije

Že od začetka združevanja evropskih narodov je jasno navzoča ideja in zahteva po miru, spravi in sodelovanju. Evropa se je združevala na osnovi skupnih vrednot in z željo, da te vrednote ohrani in jih krepí, kar je razvidno tudi skozi omenjanje oziroma navajanje nekaterih vrednot in načel v različnih pogodbah, kot na primer v Pogodbi o EU in Pogodbi o Ustavi za Evropo. Danes je EU zveza demokratičnih držav in postala je pomemben mednarodni akter z velikim ekonomskim in političnim vplivom. Naloga se osredotoča na analizo pogodbe EU in Pogodbe o Ustavi za Evropo, rezultate javnomnenjske raziskave ter prikaz izbranih konkretnih primerov vrednot in načel iz politik EU. Za nadaljnji razvoj in smisel obstoja EU je pomembno, da imajo politiki EU jasna stališča in instrumente za varovanje teh vrednot in načel. Nujno je, da se poudarja enotnost temeljnih vrednot in načel ter da jim ostajajo zvesti na vseh ravneh delovanja.

Ključne besede: EU, vrednote, načela, varovanje.

Values and principles of the European Union

Since the beginning of association of European nations the idea and calls for peace, reconciliation and cooperation has been clearly present. Europe has unified on the basis of common values and the desire to preserve these values and strengthen them, which can also be demonstrated in various contracts. Today, the EU is association of democratic nations which has become an important international player with great economic and political influence. The task focuses on the analysis of the EU Treaty and the Treaty establishing a Constitution for Europe, the results of public opinion polls and presents the selected concrete examples of values and principles of European policy. For the further development and *raison d'être* of the EU, it is important that the EU has a clear position and tools to protect these values and principles. It is the imperative that the unity of the fundamental values and principles are emphasized and that EU officials remain faithful to them on all levels of operation.

Key words: EU, values, principles, protection.

KAZALO

1 UVOD.....	9
1.1 Hipotezi.....	10
1.2 Struktura naloge.....	11
1.3 Uporabljen metodologija.....	11
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	12
2.1 Evropska unija.....	12
2.1.1 Simboli Evropske unije.....	16
2.2 Vrednote in načela.....	18
3 VREDNOTE IN NAČELA PO IAN MANNERSU.....	19
3.1 Evropski vidiki.....	19
3.1.1 Ekonomski vidik.....	19
3.1.2 Socialni vidik.....	20
3.1.3 Okoljski vidik.....	21
3.1.4 Konfliktni vidik.....	22
3.1.5 Politični vidik.....	22
3.2 Devet vrednot.....	23
3.2.1 Vzdrževanje miru.....	24
3.2.2 Socialna svoboda.....	24
3.2.3 Konsenzualna demokracija.....	24
3.2.4 Združene človekove pravice.....	25
3.2.5 Nadnacionalna pravna država.....	25
3.2.6 Inkluzivna enakost.....	26
3.2.7 Socialna solidarnost.....	27
3.2.8 Trajnostni razvoj.....	27
3.2.9 Dobro upravljanje.....	28
4 VREDNOTE IN NAČELA V POGODBAH EU.....	28
4.1 Pogodba o Ustavi za Evropo.....	30
4.2 Lizbonska pogodba.....	31
4.1 Tabela: Vrednote in načela v pogodbah.....	32

5	DRŽAVLJANI EU IN NJIHOVE VREDNOTE.....	36
5.1	Obstoj skupnih evropskih vrednot.....	37
5.2	Evropske in zahodne vrednote.....	38
5.3	Skupne vrednote Evropejcev.....	38
5.4	Vrednote, ki najbolj predstavljajo Evropsko unijo.....	40
	5.1 Preglednica: Državljeni EU in vrednote.....	41
5.5	Ekonomске in socialne vrednote.....	42
5.6	Enakopravnost naproti individualni svobodi.....	43
5.7	Prispevek imigrantom k družbi.....	43
5.8	Odnos do okolja.....	43
6	IZVAJANJE VREDNOT IN NAČEL V PRAKSI.....	44
6.1	Prepoved nošenja verskih simbolov v javnih šolah.....	44
6.2	Položaj Romov v EU.....	48
6.3	Evropski parlament in demokratični deficit.....	52
6.4	Potrošniki in čezmejno spletno nakupovanje.....	54
6.5	Demografski izzivi in medgeneracijska solidarnost.....	56
6.6	Boj EU proti podnebnim spremembam.....	58
7	SKLEP.....	62
8	LITERATURA.....	65

UPORABLJENE KRATICE

BDP	<i>Bruto domači proizvod</i>
CO ₂	<i>Ogljikov dioksid</i>
EESO	<i>Evropski ekonomsko - socialni odbor</i>
EGS	<i>Evropska gospodarska skupnost</i>
EKČP	<i>Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic</i>
EESO	<i>Evropski ekonomsko – socialni odbor</i>
EMU	<i>Ekonomsko monetarna unija</i>
EP	<i>Evropski parlament</i>
ES	<i>Evropska skupnost</i>
ESPJ	<i>Evropska skupnost za premog in jeklo</i>
EU	<i>Evropska unija</i>
EU ETS	<i>Sistem Evropske unije za trgovanje z emisijami</i>
EURATOM	<i>Evropska skupnost za atomsko energijo</i>
NATO	<i>Organizacija severnoatlantskega sporazuma</i>
npr.	<i>na primer</i>
OECD	<i>Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj</i>
oz.	<i>oziroma</i>
PDEU	<i>Pogodba o delovanju Evropske unije</i>
PES	<i>Pogodba o evropski skupnosti</i>
PEU	<i>Pogodba o evropski uniji</i>
PUE	<i>Pogodba o Ustavi za Evropo</i>
tj.	<i>to je</i>

TGP	<i>toplogredni plini</i>
UNFCCC	<i>Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja</i>
VB	<i>Velika Britanija</i>
ZDA	<i>Združene države Amerike</i>
ZN	<i>Združeni narodi</i>

1 UVOD

Zametki Evropske unije (EU), kot jo poznamo danes, segajo v čas konca 2. svetovne vojne, ko je Evropa iskala izhode iz politične in gospodarske nestabilnosti. Pojavila se je želja, lahko rečemo tudi upravičeno pričakovanje, da bodo te tragične izkušnje ustvarile pogoje in postavile osnove za mednarodno sodelovanje, ki bo temeljilo na miru, sodelovanju, varnosti in spravi.

V luči evropskega povezovanja se je leta 1951, s podpisom tako imenovane Pariške pogodbe, ustanovila Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ), ki je združila šest evropskih držav¹, katere so jasno kazale želje in namene ustvarjanja procesa gospodarskega združevanja. Pot sodelovanja se je nadaljevala in leta 1957 se ustanovita Evropska gospodarska skupnost (EGS) ter Evropska skupnost za jedrsko energijo (EURATOM)². Evropsko sodelovanje se je torej začelo in nadaljevalo v gospodarskem duhu skupaj s tem pa vseskozi poudarjalo evropske vrednote, kot na primer želja po miru in sodelovanju. Koliko pomembno je varovanje teh vrednot je razvidno tudi iz Preambule Pogodbe o Ustavi za Evropo (PUE), v kateri je zapisano:

Ob zavedanju, da je Evropa celina, v kateri se je rodila civilizacija in katere prebivalci, ki so jo naseljevali v valovih od samega začetka človeštva, postopoma oblikovali vrednote, na katerih sloni humanizem: enakost oseb, svoboda, spoštovanje razuma, ob črpanju navdiha iz kulturnega, verskega in humanističnega izročila Evrope, katerega so še vedno prisotne v njeni dediščini in ki je v življenje družbe vtkalo spoznanje o osrednji vlogi človeka in njegovih nedotakljivih in neodtujljivih pravicah ter spoštovanju prava, v veri, da namerava ponovno združena Evropa še naprej stopati po poti civilizacije, napredka in blaginje vseh svojih prebivalcev, tudi najšibkejši in najbolj zapostavljenih, da želi ostati celina, odprta za kulturo, znanje in socialni napredek, in da želi utrditi demokratičnost in preglednost javnega življenja ter si prizadevati za mir, pravico in solidarnost v svetu, ... (Evropska konvencija 2003, 5).

---

¹ To so države Francija, Nemčija, Italija, Luksemburg, Belgija in Nizozemska. Namen združitve je bil reševanje gospodarske in politične nestabilnosti povojne Evrope.

² Obe pogodbi sta bili podpisani 25. marca 1957, začeli pa veljati 1. januarja 1958, in sta znani pod skupnim imenom Rimska pogodba. Vse tri evropske skupnosti so bile pravne osebe, vendar sta bili le dve sklenjeni za nedoločen čas, med tem, ko je bila ESPJ sklenjena za obdobje petdeset let, tako da je leta 2002 prenehala obstajati (Grad in drugi 2008, 25).

Visoko zveneče besede, bi nekateri rekli, pa vendar je jasno, da je politika EU pri sprejemanju novih držav članic, glede vrednot in načel jasna, saj lahko za članstvo zaprosi vsaka evropska država, ki spoštuje načela svobode, demokracije, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravne države.³ Omenjeni pogoj za članstvo je jasen, hkrati pa se postavljajo vprašanja, kako uspešno različni politični akterji in institucije EU te vrednote in načela vpeljujejo v politike in jih varujejo ter kako te vrednote cenijo in vidijo državljani EU. Cilj diplomskega dela je torej opredeliti vrednote in načela EU, kjer bodo ključni trije vidiki, in sicer vrednote in načela opredeljena po Ian Mannersu⁴, vrednote in načela, ki so zastopana v Lizbonski pogodbi in PUE ter vrednote, kot jih čutijo državljani EU. Po opredelitvi sledijo konkretni primeri iz prakse politik EU, kjer so izbrane vrednote in načela bolj ali manj zastopana. Iz navedenega zato sledi postavitev hipotez, ki bosta rdeči niti naloge.

1.1 Hipotezi

Diplomsko delo vsebuje dve hipotezi, ki ju bom v nadaljevanju potrdila ali ovrgla.

Prva hipoteza se glasi: Znotraj EU obstajajo jasna stališča in opredelitve, katera so vrednote in načela, ki jih je potrebno zagovarjati in jih predstavljati, saj so vključena v različne pomembne pogodbe, kot sta npr. Lizbonska pogodba in PUE.

Druga hipoteza pa se glasi: Izvajanje politik EU, ki vsebujejo vrednote in načela, katera so zapisana v obeh pogodbah, se kaže kot nepopolno in v celoti neuresničljivo.

---

³ Pogodba o EU (člen 6. In člen 49).

⁴ Nekdanji profesor Univerze v Malmo na Švedskem in Univerze v Kentu v Angliji, sedaj starejši raziskovalec, ki se ukvarja z vprašanji Evropske integracijske politike in zunanjih odnosov EU. Predstojnik raziskave pri DIIS – Danskem inštitutu za mednarodne študije, oddelka Notranje dinamike EU (Danski inštitut za mednarodne študije 2006).

1.2 Struktura naloge

Diplomsko delo je razdeljeno na pet sklopov, in sicer prvi sklop, ki je bolj opisno naravnano, vsebuje opredelitev dveh temeljnih pojmov, ki sta »Evropska unija« in »Vrednote in načela«, kjer se pri prvi opredelitvi pojma osredotočim predvsem na ključne zgodovinske mejnike in razvoj ter navedem pet ključnih simbolov, ki predstavljajo EU.

V drugem delu sledi opredelitev petih evropskih vidikov vrednot in načel EU ter devetih vrednot EU, povzeto po Mannersu. Ta opredelitev se mi zdi pomembna, saj zajame vsa področja EU.

Tretji del zajema analizo prej omenjene Lizbonske pogodbe in PUE. Zanima me, katere so vrednote in načela, ki jih institucije in glavni politični akterji EU zagovarjajo, in kakšno mesto zasedajo v pogodbi.

Četrty del zajema analizo dveh javnomnenjskih raziskav Eurobarometra, in sicer iz leta 2006 z naslovom »Javno mnenje v EU« in iz leta 2008 z naslovom »Vrednote Evropejcev«.

Na koncu sledi še primerjava med zgoraj navedenimi vidiki in umestitev v konkretna delovanja, kjer bom poskušala odgovoriti na vprašanje, koliko in če sploh glavni akterji oz. politični odločevalci EU, vrednote in načela dejansko uveljavljajo tudi praksi ter kje so največje razlike.

1.3 Uporabljena metodologija

Najpogostejše metode, katere bom uporabila v pričujoči diplomski nalogi so:

- zbiranje in analiza primarnih virov in sekundarnih virov, pri čemer bo predvsem v prvem delu naloge raziskava vsebovala analizo sekundarnih virov, kot so knjige in internetni viri. Analiza primarnih virov, ki bo bolj uporabna v tretjem delu naloge, pa bo zajemala predvsem pogodbe, ki so sestavni del EU in urejajo to področje;

- ter analiza uradne statistike: javnomnenjske raziskave Eurobarometer 69, ki je bila izvedena leta 2008, z naslovom Vrednote Evropejcev, Eurobarometer 66, ki je bila izvedena leta 2006, in Eurobarometer 296 iz leta 2008.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

2. 1 Evropska Unija

EU je z območjem, ki se razprostira od Atlantika do Črnega morja in s skoraj 500 milijoni prebivalci, postala pomemben mednarodni akter z velikim ekonomskim in političnim vplivom. Je edinstvena v svojem obstoju, saj ni federacija niti ni mednarodna organizacija. Lahko rečemo, da je družina demokratičnih evropskih držav, ki so z ustanovitvijo skupnih institucij prenesle del svoje suverenosti na evropsko raven in ustanovile skupne evropske politike. V nadaljevanju bom kronološko predstavila glavne mejnike, ki so pomembni zgodovinski dogodki EU in se ob tem dotaknila ozadja, ki je pripeljal do teh dogodkov.

Ideja o »Združenih državah Evrope« se začne v 19. stoletju, vendar se ne ve, kateri avtor jo je začel. Victor Hugo, eden vodilnih evropskih piscev 19. stoletja, je bil prvi v parlamentu, ki je na kongresu miru omenil »Združene države Evrope«: »Francoski narod je iz neuničljivega granita izklesal in na samo sredo stare monarhistične celine postavil prvi temelj obsežne zgradbe prihodnosti, ki se bo nekega dne imenovala Združene države Evrope!« (Rajh 2008, 207).

Winston Churchill je leta 1946 v Zürichu govoril o bodočih »Združenih državah Evrope« kot o viziji sprave in zveze med Francijo in Nemčijo, ki bi se jima lahko pridružile vse evropske države. Skupaj z Jeanom Monnetom, tedanjim nemškim kanclerjem Konradom Adenauerjem, italijanskim predsednikom vlade Alcidejem de Gasparijem in drugimi, je postavil temelje evropski integraciji. Prvi korak na poti k Churchillovim »Združenim državam Evrope«, naj bi bil 5. maja 1949 ustanovljen Svet Evrope, če pa bi obveljale zahteve Francije in Belgije, bi Svet Evrope postal nadnacionalno politično telo in integracijski instrument, kar pa se ni zgodilo. Velika Britanija (VB) je bila tista, ki se je zavzemala samo za območje proste trgovine, v tistem času jo je vodil nasprotnik evropskih integracij Clement Attlee, prav tako je leta 1949 simbolično preprečila uresničitev francosko – italijanskega predloga, da bi se Svet Evrope imenoval EU. Skozi vsa petdeseta leta se je vlekel nasprotovanje med VB, ki se je s podporo Irske in skandinavskih držav zavzemala za izključno medvladno sodelovanje v Evropi, in večino kontinentalne Evrope, zlasti Francijo in njeno vizijo nadnacionalne integracije, ki bi pripeljala do evropskega parlamenta in evropske federacije (Toplak 2003, 116).

Po 2. svetovni vojni je bilo jasno, da bosta na evropskih tleh sobivala dva ideološko kulturna koncepta, in sicer koncepta ZDA in takratne Sovjetske zveze. Zahodnoevropske države pa vendarle niso čakale na pobude velesil pri zagonu evropskega sodelovanja in povezovanja, zato so že leta 1947 države Belgija, Luksemburg in Nizozemska ustanovile carinsko in nato ekonomsko unijo. S tem se je skromno a vendarle začel proces, ki je danes EU (Toplak 2003, 116).

Robert Schuman, takratni francoski zunanji minister, je 9. maja 1950 predstavil predlog za povojno gospodarsko obnovo Francije in Nemčije, to je predlog o ustanovitvi ESPJ. Avtor zamisli je bil francoski pogajalec in mirovnik Jean Monnet⁵. Gre za evropsko integracijo, ki se je začela s prenosom pristojnosti na nadnacionalno raven najprej v okvirih dveh gospodarskih dejavnosti, ki sta bili tesno povezani z vojno, to je premoga in jekla, vendar pa deklaracija ni predvidevala samo gospodarskega povezovanja, temveč tudi politično povezovanje vseh držav v Evropi (Cvikl 2008, 27). ESPJ je prinašala več pomembnih novosti na področju integracije, poleg tega, da je bila nadnacionalno telo in je imela skupščino, je sodišče nadzorovalo legalnost vsakega dejanja Skupnosti, kar je imelo za nadaljnji razvoj koncepta integracije izjemen pomen, saj je vključitev vladavine prava v koncept pomenilo učinkovito garancijo za njegovo dejansko udejanjanje (Toplak 2003, 118).

Leta 1957 se je sodelovanje okrepilo s podpisom Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS), ki je omogočila skupni trg, in ustanovitvijo EURATOM. Ambicija nadaljnjih korakov integracije je bila odtlej deklarirano tako politična kot ekonomska, sama pot integracije pa ni bila brez ovir. Eno izmed večjih ovir je predstavljalo francosko nezaupanje do Nemčije, nezaupljivi so bili zaradi domnevno pretesne nemške povezanosti z ZDA. Francija je prav tako nasprotovala članstvu VB, saj je bila prepričana, da bodo s tem Američani v EGS dobili posredno pravico do glasovanja, odpor do članstva VB pa je bil premagan po tem, ko je francoski predsednik postal George Pompidou (Toplak 2003, 119–120).

Pomembno združevanje vseh treh skupnosti nastane v letu 1967, ko se vse tri skupnosti združijo v Evropsko skupnost, tako imenovana Pogodba o združitvi pa je določila enotno komisijo in enoten Svet. Kljub formaliziranju Evropske skupnosti, pa je integracijski proces po francoskem

---

⁵ Jean Monnet je bil ključni teoretik evropske integracije in tvorec koncepta sektorske integracije z nadnacionalnimi pristojnostmi, na katerem je temeljila tudi ESJP (Toplak 2003, 118).

izsiljenju »Luksemburškega kompromisa«, ki je v nasprotju s Schumanovo in Monnetovo vizijo Evrope vzpostavil pravico veta, zašel v stagnacijo. Do konca šestdesetih let je ES uspelo zasnovati obrise skupne kmetijske politike, kot enotna delegacija pa je ES prvič nastopila na konferenci svetovnega trgovinskega sporazuma (Toplak 2003, 120).

Julija 1968 ustanovijo carinsko unijo, ki prvič omogoča prosto čezmejno trgovino in se uporablja enaka carinska stopnja za uvoz iz drugih držav.

Leta 1973 sledi prva širitev držav članic, ko se EGS pridružijo Danska, Irska in Združeno kraljestvo. Decembra 1974 ustanovijo Evropski sklad za regionalni razvoj, ki je omogočil prenos kapitala iz bogatih regij v revnejše in s tem omogočil odpravo oz. izravnano regionalnih ravnovesij.

Leta 1979 se izvedejo prve neposredne volitve v Evropski parlament (EP) po načelu političnih in ne nacionalnih skupin oz. strank. Potrebno je poudariti, da je parlament edino neposredno izvoljeno telo EU, kjer danes 785 evroposlancev predstavlja državljane EU.

V 80 – ih letih so v EGS vstopile še tri države, in sicer leta 1981 Grčija⁶, pet let kasneje še Španija in Portugalska. Z vstopom Grčije, zibelke demokracije in evropske kulture, se je ES razširila tudi na zgodovinsko Evropo, s tem pa je postala promocija evropskih vrednot in identitete veliko bolj zaokrožena in legitimna (Toplak 2003, 121).

Zaradi razlik v predpisih, ki so kljub carinski uniji obstajale med članicami, je bil leta 1986 sprejet Enoten evropski akt, ki vsebuje predpise, ki so omogočili, da se je do leta 1992 dokončala izgradnja trga prostega pretoka blaga, oseb, storitev in kapitala.

Februarja 1992 v Maastrichtu podpišejo Pogodbo o EU (PEU)⁷, kar je eden pomembnejših mejnikov EU, ki vpelje nove oblike sodelovanja - poleg gospodarstva še na področju obrambe in pravosodja. Pogodba je razdelila politike EU na tri temeljna področja oz. stebre: na evropsko skupnost, skupno zunanjo in varnostno politiko ter na sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev. Pogodba je tudi uvedla državljanstvo EU, ki ne nadomešča nacionalnega državljanstva, temveč ga dopolnjuje, ter Ekonomsko in monetarno unijo (EMU) ter skupno

---

⁶ Istega leta naj bi se pridružila tudi Turčija, a je to zavrnila, ker ni hotela v povezavo istočasno kot njena dolgoletna nasprotnica Grčija.

⁷ Ključno vlogo so zopet odigrala francoska in nemška prizadevanja, v osehah francoskega predsednika, socialističnega Françoisa Mitteranda in nemškega kanclerja, krščanskega demokrata Helmuta Kohla (Toplak 2003, 122).

valuto evro. S to pogodbo naziv »Evropska unija« uradno nadomesti stari izraz »Evropska skupnost«.

Potem, ko je bilo od leta 1986 sprejetih več kot 200 zakonov, ki urejajo davčno politiko, trgovinske predpise, poklicno usposobljenost in druge ovire, ki preprečujejo odpiranje meja, je bil januarja 1993 vzpostavljen enotni evropski trg, ki predvideva prost pretok blaga, storitev, oseb in kapitala (Europa 2009c).

Nadaljnja širitev EU sledi leta 1995, ko se pridružijo še Avstrija, Finska in Švedska, Norvežani pa so vstop kljub odločnim prizadevanjem svoje vlade znova bojkotirali.

Amsterdamska pogodba, ki je bila podpisana oktobra 1997, v veljavo pa je stopila maja 1999, med drugim daje večji poudarek državljanstvu in pravicam posameznikov, da bi zagotovili več sredstev za zaposlovanje in pravice državljanom. S protokolom k Amsterdamski pogodbi je bil v evropski pravni red vključen schengenski sporazum o odpravi nadzora na notranjih mejah (Europa 2009c).

Februarja 2001 je bila podpisana Pogodba iz Nice, ki je stopila v veljavo s februarjem 2003. Namen te pogodbe je bil prilagoditi delovanje EU in njenih institucij največji širitvi do zdaj, saj se je s 1. majem 2004 EU razširila na skupno 25 držav - petnajsterici se je hkrati pridružilo kar deset držav – Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija.

Oktobra 2004 je vseh 25 članic unije podpisalo evropsko ustavno pogodbo, ki naj bi poenostavila demokratično odločanje in upravljanje unije s številnimi državami. Uvaja tudi položaj evropskega zunanjega ministra. Preden naj bi začela veljati, bi jo morali ratificirati v vseh državah, vendar je po zavrnitvi na referendumih v Franciji in na Nizozemskem leta 2005 v slepi ulici. S 1. januarjem letos se je unija z vstopom Romunije in Bolgarije povečala še za dve članici (Europa 2009c).

V kolikor pogledamo na aktualni projekt EU kot na trenutni rezultat v zgodovinskem razvoju evropske ideje, je njegova izjemnost in pozitivnost v tem, da združena demokratična Evropa ni več ideja. Stoletja sanjana neuresničljiva misel je postala politična in družbena praksa, ki bo v prihodnosti slej ali prej prinesla odgovore tudi na nikoli razrešene dileme in probleme evropskega povezovanja, ki so onemogočili udejanjanje vseh predhodnih evropskih »projektov« (Toplak 2003, 129).

2.1.1 Simboli EU

Kratek pregled ključnih zgodovinskih mejnikov nam poda jasnejšo sliko, kako se je EU razvijala, da bi kratko predstavitev EU lahko ustrezno zaključila, pa je smiselno omeniti in predstaviti simbole EU, ki jo predstavljajo in po katerih je prepoznavna, saj kot bo razvidno v nadaljevanju, tudi simboli nakazujejo elemente vrednot in načel EU.

Državni simboli predstavljajo identiteto države, skoraj vsaka država ima tri simbole, po katerih je prepoznavna, in sicer zastavo, grb in himno. Skoraj nič drugače ni v EU, kjer so evropska zastava, himna, dan Evrope 9. maj in denarna valuta »euro« simboli, ki so najbolj prepoznavni kot simboli EU, manj prepoznaven a vseeno omembe vreden simbol pa je geslo »Združeni v različnosti«.

Modra zastava, na njej dvanajst zlatih zvezdic, razporejenih v krog, predstavlja EU, enotnost Evrope ter njeno identiteto v širšem smislu besede. Število zvezd predstavlja tradicionalen simbol popolnosti, krog, ki ga tvorijo zvezdice, pa je simbol enotnosti in solidarnosti ter povezanosti med evropskimi narodi. Od začetka leta 1986 uporabljajo to zastavo vse evropske institucije, vendar pa je njena zgodovina precej daljša, saj sega v leto 1955, ko jo je za svoj simbol prevzel Svet Evrope (Europa 2009a).

Avtor himne EU – Oda radosti je Ludwig Van Beethoven, navdih zanjo je dobil v pesmi z istim naslovom pesnika Friedricha von Schillerja, pesem odseva njegovo idealistično vizijo človeštva kot skupnost bratskih narodov. Himna Evropske unije je postala po sklepu Evropskega sveta leta 1972, uporablja pa se od leta 1986. Namen evropske himne ni nadomestiti nacionalne himne držav članic, temveč slaviti skupne vrednote Evropske unije in enotnost njenih držav članic v vsej njihovi različnosti (Europa 2009a).

Evropska himna odseva v univerzalni govorici glasbe - brez kakršnih koli besed - ideal svobode, miru in solidarnosti, torej vrednot, za katere se zavzema tudi Evropa. Tudi zato Oda radosti ni zgolj himna Evropske unije, marveč je himna Evrope v najširšem pomenu (Europa 2009a).

Leta 1985 je bil 9. maj razglašen za dan Evrope. Na ta dan leta 1950 je tedanji francoski zunanji minister Robert Schuman v svoji zgodovinski izjavi, danes imenovani "Schumanova deklaracija", postavil temelje EU. Vsako leto je ta dan priložnost za različne aktivnosti in prireditve, s katerimi skušajo EU in njen pomen približati ljudem (Europa 2009a). Kljub temu je

smiselno omeniti predlog Sveta Evrope, ki so ga podprli evroskeptiki, in sicer, da bi bil za dan Evrope proglašen 5. maj. Ta dan namreč predstavlja praznovanje spoštovanja temeljnih človekovih pravic, parlamentarne demokracije in vladavine prava. Ne zdi se jim smiselno, da vsa Evropa praznuje začetek skupnosti za premog in jeklo, kot simbol francosko – nemškega sodelovanja, saj naj bi izločala ostale v evropskem političnem sodelovanju (Cvikl 2008, 55).

Skupni slogan EU je "Združeni v različnosti". Uporabljati se je začel okoli leta 2000, uradno pa je bil prvič omenjen v PUE, ki sicer ni stopila v veljavo. Slogan "Združeni v različnosti" sporoča, da so Evropejci združeni v skupnem trudu za mir in blaginjo, ter da so številne različne kulture, navade in jeziki v Evropi prednost za našo celino (Evropa 2009a).

Evropski simboli, ki so bili sicer omenjeni v PUE, vendar ta ni bila dokončno sprejeta, pa v Lizbonski pogodbi zaradi kompromisa niso več omenjeni, saj naj bi preveč nakazovali na pojem državnosti oz. ustavnosti. Zato je 16 držav⁸ podpisalo »Izjavo o simbolih Evropske unije k Lizbonski pogodbi«, ki določa, da bodo simboli: zastava, himna, geslo, valuta in dan Evrope tudi v prihodnje simboli skupne pripadnosti državljanov EU (Evropa⁹ 2009a). Korak dalje je storil EP, ko je oktobra 2008 potrdil spremembe svojega poslovnika in prevzel simbole EU – zastavo, himno in geslo »združeni v različnosti«. Kot je navedeno v Poročilu¹⁰, želi EP poslati evropskim državljanom jasno politično sporočilo, ki je, da so simboli EU pomembni, njihova raba je vredna truda na vseh ravneh in na vseh institucionalnih in družbenih področjih, saj predstavljajo vrednote, ki navdihujejo obstoj EU, združujejo vse, ki živijo in delajo znotraj njenih meja, in jo v svetu predstavljajo kot vzor svobode, razvoja in solidarnosti (Evropski parlament 2007).

Kljub temu, da simboli niso navedeni v Lizbonski pogodbi, pa to ne pomeni, da bodo izgubili svojo vlogo nosilcev vrednot, prav tako, v nasprotju s prepričanjem nekaterih ljudi, institucijam

---

⁸ Belgija, Bolgarija, Nemčija, Grčija, Španija, Italija, Ciper, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Avstrija, Portugalska, Romunija, Slovenija in Slovaška.

⁹ Vladni portal RS z informacijami o življenju v EU.

¹⁰ Poročilo o vključitvi novega člena 202a o tem, kako Parlament uporablja simbole Unije, v poslovníku Parlamenta (2007/2240(REG)).

niti politično niti pravno ne prepričuje, da bi jih še naprej uporabljale, kot so to počele do sedaj, ali pa njihovo uporabo še okrepile (Evropski parlament 2007).

2.2 Vrednote in načela

Vrednote - definiramo jih kot pojme osnovane z absolutno pozitivnim pomenom, ki ga za celotni red in pomen skušamo dati svojem svetu. Splošni primer vrednote je na primer svoboda, mišljena kot moralni ali politični koncept, pomembno pa je poudariti, da se lahko katerikoli pojem proglasi za vrednoto znotraj dane skupnosti (Lucarelli in Manners 2006, 10).

Načela - so normativni predlogi, ki prevajajo vrednote v splošne »ustavne« standarde za akcijo politike. Način pretvorbe je odvisen od tega, kako so vrednote interpretirane glede na specifični svetovni nazor in glede na osnovno kulturno tradicijo. Svoboda npr. ima različen pomen tako v individualističnem – liberalnem pogledu socialnega sveta kot v skupnostno – kolektivističnem pogledu (Lucarelli in Manners 2006, 10).

Vrednote pa niso avtomatično prevedene v načela in načela v različne politike. Pri raziskovanju političnega in socialnega sistema, kot ga najdemo v EU, je pozornost usmerjena na vprašanje, kako uspešno je to »pretvarjanje«, oz., koliko je političnim akterjem spodletelo pri vpeljevanju vrednot in načel v zakonodajo in vedenje. Prav tako nam osredotočenje na vrednote in načela da orodje za primerjavo med EU in drugimi mednarodnimi igralci, ki nam pomaga bolje razumeti naravo EU. Npr., lahko naletimo na univerzalno odmevno vrednoto, ki jo EU prevede v načelo, vendar jo drugi mednarodni igralec prevede v drugo, celo nasprotno načelo, s pomembno vpletenostjo določene politike. Tako je npr. znotraj Listine o temeljnih pravicah »dostojanstvo« prepoznano kot vrednota, na osnovi katere velja, da ima »vsakdo pravico do življenja« (poglavje 1, članek 2.1) in »nihče ne sme biti obsojen na smrtno kazen ali biti usmrčen«. To nakaže, da je pravica do življenja (kot izraz vrednote dostojanstva) prioriteta katerikoli vrednoti in naj bi se bralo skupaj z interpretacijo vrednote »pravica«, kjer se pravica ne prevede v direktno sorazmerno kazen za prekršek. To pa očitno ne velja v ne - evropskih državah, kjer se smrtna kazen izvaja (Lucarelli in Manners 2006, 10–11).

3 VREDNOTE IN NAČELA PO MANNERSU

3.1 Evropski vidiki

Postavlja se vprašanje, ali so se skozi zgodovino izoblikovali značilni evropski pogledi na življenje, vrednote in načela. Manners (2006, 20) trdi, da se je v EU razvilo niz osnovnih vrednot in načel, ti pa izhajajo iz tako imenovanih petih evropskih vidikov, in sicer so to ekonomski, socialni, okoljski, politični in konfliktni vidik.

Pojavljajo se občutne težave pri razlikovanju med tako imenovanimi zahodnimi vidiki in evropskimi vidiki. Države razvitega sveta, še posebej članice OECD, imajo veliko več skupnega kot to dejansko priznavajo. Kljub temu pa Manners meni, da so evropski vidiki zmožni ločevati Evropo od drugih držav npr. od ZDA, Kanade, Avstralije in Nove Zelandije (Lucarelli in Manners 2006, 20).

3.1.1 Ekonomski vidik

Na splošno se nanaša na »solidarnost« - prepričanje v socialno tržno ekonomijo, opredeljeno z dohodkovno redistribucijo, vladnim posegom in »stakeholder« (deležniškim) kapitalizmom¹¹ (Hutton v Lucarelli in Manners 2006, 21).

Evropska ekonomska solidarnost bolj kot enostavno ureditev vključuje vladno vmešavanje in porabo. Vsebuje tudi obvezo za reševanje ekonomskih neenakosti, vključujoč tiste, ki so nastale zaradi regionalnih razlik in strukturnih ekonomskih sprememb. Medtem ko povprečni bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca v EU ostaja med najvišjimi na svetu, pa podatki kažejo, da se evropska ekonomska solidarnost odraža v relativno nizki stopnji revščine in neenakosti. Med razvitim svetom je neenakost povprečja EU višja kot na Japonskem ali Kanadi, vendar nižja kot v ZDA, Avstraliji in Novi Zelandiji. Seveda pa obstaja občutno razhajanje med državami članicami, še posebej med relativno bogatimi majhnimi državami, kot so Irska, Luksemburg,

---

¹¹ Še največ razvojnega potenciala ima v kriznih razmerah deležniški kapitalizem. Zahteva namreč sodelovanje in soodgovornost, gradi na mrežah in ne na hierarhični centralizaciji, zahteva vrednostno spremembo posla, države in družbe (Kovač 2008).

Nizozemska, in relativno osiromašenimi novimi članicami, kot so Latvija, Litva, Poljska in Estonija. Kljub temu, pa taka enostavna delitev ne razloži razlik v evropski ekonomski solidarnosti. Stopnja ekonomske solidarnosti je določena s težavami, ki zadevajo novo ekonomsko politiko. Tako so države z največjo enakostjo tiste države, ki so se dovolj hitro in zlahka prilagodile novi ekonomski realnosti po koncu hladne vojne (Madžarska, Danska, Švedska in Belgija). Nasprotno je stopnja relativne revščine bolj jasno določena s socialno - ekonomsko strukturo države, torej višjo stopnjo relativne revščine je mogoče najti v državah z večjim strukturnim neravnovesjem (Italija, VB, Estonija in Irska) (Lucarelli in Manners 2006, 21).

Zaključimo lahko, da Evropejci povezujejo svojo visoko stopnjo razvoja z dosežkom ekonomske solidarnosti; prav ekonomska solidarnost in nizka stopnja neenakosti sta sestavni del zagotavljanja visoke stopnje razvoja. Posledično se Evropejci ponašajo z najnižjo stopnjo relativnega praga revščine v razvitem svetu (Lucarelli in Manners 2006, 22).

3.1.2 Socialni vidik

Označuje ga prav tako solidarnost – zaupanje v evropski socialni model, ki zajema socialno zakonodajo, socialno blagostanje in socialno infrastrukturno vlaganje. Čeprav se večina avtorjev strinja, da ne obstaja »evropski socialni model«, obstaja močan argument, da v Evropi lahko zasledimo visok nivo potrošnje, široke socialne programe in občutno zaposlovalno protekcijo (Kleinman in Gough v Lucarelli in Manners 2006, 23).

Podatki kažejo, da je povprečna javna poraba EU za socialno blagostanje najvišja na svetu, okoli 18%. Evropska socialna solidarnost se odseva v visoki stopnji javnega izobraževanja, javnega zdravstva in zagotavljanja storitev skrbstva. Med razvitim svetom je povprečna poraba EU za izobraževanje in zdravstvo sicer pod nivojem Nove Zelandije, Kanade in ZDA, vendar primerljiva s stopnjo Avstralije in Japonske. Prav tako pa tudi tu obstajajo razlike med članicami, v tem primeru najdemo razlike med državami severne in severno-zahodne Evrope (Danska, Švedska, Francija, Belgija, Avstrija, Nemčija in Finska) in pa med državami v razvoju vzhodne Evrope (Latvija, Litva in Slovenija) (Lucarelli in Manners 2006, 21).

Kljub temu, da obstajajo razlike, pa Evropejci cenijo visoko porabo javnih sredstev za zagotavljanje večje družbene solidarnosti; ponašajo se z enim izmed najbolj širokih javnih šolskih in zdravstvenih sistemov na svetu, ki vključuje širše množice ljudi, to pa predstavlja osnovo za zagotavljanje družbene solidarnosti in razvoja (Lucarelli in Manners 2006, 23).

3.1.3 Okoljski vidik

Označuje ga obveza k trajnostnemu razvoju – to je razvoj, ki zagotavlja dolgoročne gospodarske, socialne in okoljske koristi z ozirom na sedanje in prihodnje generacije (Evroterm). Evropska okoljska vzdržnost vsebuje vključevanje okoljskih vprašanj v ekonomsko, razvojno in socialno politiko, kot tudi zakonskih zavez k »načelu previdnosti«¹² (Baker in drugi v Lucarelli in Manners 2006, 24). Podatki kažejo, da je stopnja porabe energije EU med najbolj učinkovitimi na svetu, višjo stopnjo imajo Bangladeš, Brazilija in Japonska. Kot je pričakovano pa je stopnja emisij CO₂ in okoljskega odtisa¹³ višja kot v nerazvitem svetu, vendar nižja kot tista v ZDA, Avstraliji, Kanadi, Japonski in Rusiji. Tudi tu obstajajo razlike med članicami, tako imajo relativno razvite države kot so Italija, Danska in Irska, višjo stopnjo porabe energijske učinkovitosti v nasprotju z manj razvitimi državami kot so Estonija, Slovaška in Češka. Največji okoljski odtis in porabo emisij CO₂ pa imajo države hitro rastoče ekonomije, kot sta Estonija in Slovaška in urbanizirani Luksemburg, najmanjši pa ruralni in manj energijsko odvisni Latvija in Litva (Lucarelli in Manners 2006, 26).

Gledano na EU kot celoto lahko potrdimo, da Evropejci cenijo bolj učinkovito porabo energije zaradi njene zgodovine industrializacije in urbanizacije, verjamejo v zmanjšanje ekološkega udarca in CO₂ emisij, saj je to sestavni del njihove ideje življenjskega načina v zelo naseljeni Evropi (Lucarelli in Manners 2006, 26).

---

¹² Načela, ki jih je sprejela Konferenca ZN za okolje in razvoj v letu 1992 z namenom, da bi zavarovala okolje. Previdnostni ukrepi bi morali biti široko uporabljeni zlasti tam, kjer grozi nepopravljiva škoda okolju, pomanjkanje znanstvene gotovosti ne bi smelo zadržati stroškovno upravičenih ukrepov za preprečitev propada okolja (Evroterm).

¹³ Okoljski indikator trajnostnega razvoja, meri povpraševanje človeka po naravi ter kapaciteto narave, da zadovolji to povpraševanje (Evroterm).

3.1.4 Konfliktni vidik

Označuje ga zaveza k trajnem miru – reševanje tako strukturnih vzrokov kot nasilnih simptomov konflikta (Lucarelli in Manners 2006, 26).

Trajni mir sestavlja reševanje strukturnih vzrokov konflikta skozi široko politiko razvojne pomoči in podpori od spodaj navzgor, lokalne razvojne programe v zdravstvu, izobraževanju in infrastrukturi. Države EU prav tako prispevajo pomembno količino sredstev vojaškemu raziskovanju, tehnologiji in silam, še posebej skozi sodelovanje z organizacijo NATO. Ta nelahki kompromis med miroljubnimi razvojnimi politikami in zmožnostjo vojaškega posega je še bolj zapleten zaradi dolgotrajnega evropskega sodelovanja v mirovni misijah ZN (Lucarelli in Manners 2006, 26).

Povprečna stopnja vojaških izdatkov je nadpovprečna v primerjavi z večino držav v svetu, vendar pa občutno nižja kot v petih vojaških državah, in sicer v Pakistanu, Rusiji, ZDA, Kitajski in Indiji. Povprečna stopnja prispevanja držav članic EU v mirovni operacijah je občutno manjša kot stopnja držav Nigerije, Bangladeša, Avstralije in Pakistana, a veliko večja kot v večini razvitega sveta, še posebej Kitajske in ZDA (Lucarelli in Manners 2006, 26).

Občutna razhajanja znotraj EU pa temeljijo na zgodovinskih izkušnjah in preteklih varnostnih vprašanjih. Varnostni problemi v Grčiji zagotavljajo visoko stopnjo vojaških izdatkov, ki je najvišja v EU, v nasprotju pa je prispevanje k mirovnim operacijam ZN določeno z nevtralnimi internacionalizmom, kot je na Irskem in v Avstriji, z NATO zmogljivostjo upravljanja in bolj liberalnim internacionalizmom na primer Portugalske in VB (Lucarelli in Manners 2006, 28).

Evropejci zaradi zgodovinskih izkušenj verjamejo tako v prispevanje v razvojne programe pomoči kot tudi v ohranjanje relativno visoke stopnje vojaške pripravljenosti (Lucarelli in Manners 2006, 28).

3.1.5 Politični vidik

Označuje ga »svetovljanska nadnacionalnost« - zaupanje v večslojno politiko, oblikovano z mednarodno civilno družbo, z večjo enakopravnostjo žensk, združevanjem samostojnosti in nadnacionalnim pravom. Svetovljanska nadnacionalnost temelji na priznanju, da sta državna in

mednarodna politika medsebojno povezani. (Beck in Habermas v Lucarelli in Manners 2006, 28).

Svetovljanski vidik odseva interakcijo med solidarnimi aktivnostmi civilnih družb in nadnacionalnimi zakonitimi naddržavnimi strukturami, bolj splošno rečeno, gre za »razmišljanje globalno, delovanje lokalno«. Povprečna stopnja svetovljanske nadnacionalnosti merjena v gostoti mednarodne civilne družbe, krepitev moči žensk in sodelovanje na svetovljanski nadnacionalnosti prava odseva ta evropski politični vidik, ki je v povprečju EU med najvišjimi na svetu. Povprečna gostota evropske mednarodne civilne družbe je največja v svetu, tesno ji sledi le Avstralija, Kanada in Nova Zelandija. Povprečna stopnja krepitev moči žensk je od EU višja v Avstraliji, Kanadi, Novi Zelandiji in ZDA, povprečno število pomembnih sprejetih mednarodnih zakonov je največje v EU, tesno ji sledijo le Nova Zelandija, Avstralija in Brazilija (Lucarelli in Manners 2006, 28).

Tudi tu pa so seveda razhajanja med članicami EU, in so odvisna od stopnje razvoja in vstopa v mednarodno skupnost. Tako je gostota mednarodne civilne družbe pri nedavno neodvisnih nastalih, kot so Poljska, Litva, Slovaška, manjša kot v internacionalističnih državah, kot so Belgija, Luksemburg in Nizozemska, ki imajo največjo stopnjo. Stopnja krepitev moči žensk je odvisna od stopnje razvoja, tako imajo države, kot so Malta, Ciper, Litva nižjo stopnjo kot npr. države Severne Evrope, npr. Švedska. Število sprejetih mednarodnih aktov pa je odvisno od vstopa in sodelovanja v mednarodni družbi, tako je 13 evropskih internacionalističnih držav sprejelo 31 ratifikacij, sledijo jim nedavno neodvisne države Poljska in Češka (28), Estonija (27) in Latvija (26) (Lucarelli in Manners 2006, 29–30).

Iz navedenega ugotavljamo, da Evropejci cenijo visoko stopnjo krepitev moči žensk, v povezavi z visoko stopnjo razvoja in verjamejo v aktivno sodelovanje v mednarodnem pravu (Lucarelli in Manners 2006, 31).

3.2 Devet vrednot

Po Mannersu obstaja devet vrednot, ki so sestavni del EU, kot njena skupna politika in kot del njene mednarodne identitete v svetovni politiki. Nakazal je, kako so te vrednote prevedene v načela, ki usmerjajo politike EU. Namen je torej predstaviti teh devet vrednot in načel, kot jih

vidi Manners, ter jih nato primerjati z vrednotami in načeli, navedenimi v pogodbah, in s tistimi, ki jih navajajo državljani EU.

3.2.1 Vzdrževanje miru

Najpomembnejša vrednota je mir. Robert Schuman je v svoji deklaraciji 9. maja 1950 izrekel: »Svetovni mir se ne more zagotoviti brez ustvarjalnih prizadevanj, sorazmernih z nevarnostmi, ki ga ogrožajo«. Z drugimi besedami je bilo to ponovno omenjeno v preambuli ESPJ, nato v PES in PEU. V PUE pa je mir postavljen kot najvišji cilj EU, saj I-3 določa, da je cilj Unije podpirati mir, svoje vrednote in blaginjo svojih narodov (Lucarelli in Manners 2006, 33). Interpretacija EU te vrednote je vzdrževanje miru, kjer je poudarek na razvojni pomoči, trgovini, na medgeneracijskem sodelovanju, političnem dialogu in na širitvi kot bolj celovitem pristopu k reševanju konfliktov (Lucarelli in Manners 2006, 33).

3.2.2 Socialna svoboda

Vrednota je svoboda. Svoboda je bila podobno kot načelo demokracije, vladavine prava in človekovih pravic, oblikovana kot ustanovitveno načelo spremenjenega 6. člena PEU po Amsterdamskem srečanju leta 1997. Listina o temeljnih pravicah EU, ki je bila integrirana v 2. del PUE, razvije razumevanje EU do svobode (Lucarelli in Manners 2006, 33).

Interpretacija te vrednote je načelo socialne svobode. Svoboda znotraj EU operira znotraj značilnega socialno-zakonodajnega konteksta (Lucarelli in Manners 2006, 33).

3.2.3 Konsenzualna demokracija

Vrednota je demokracija – promocija specifične oblike, organizacije in filozofije političnega življenja. Zahteva po demokraciji in medsebojno sodelovanje sta bili ustanovni vrednoti EU od njenega začetka, skupaj s Schumanovo razpravo. Od začetka ESPJ do leta 1970 je bila demokracija pogoj za članstvo v ES. Ta vrednota pa je bila razjasnjena v Luksemburškem poročilu leta 1970, ko je bilo navedeno, da mora združena Evropa vključevati demokratične

države s svobodno voljenimi parlamenti, bolj konkretna pa je postala z določitvijo v Kopenhagenskih kriterijih leta 1993 (Lucarelli in Manners 2006, 34).

Interpretacija te vrednote je načelo konsenzualne demokracije. Je načelo znotraj večine članic EU in vključuje proporcionalno zastopanost volilnih sistemov, koalicijskih vlad in deljenj moči med strankami. EU je pripomogla k širjenju konsenzualne demokracije v Srednjo in Vzhodno Evropo kot del tranzicijskega in vključevalnega procesa (Lucarelli in Manners 2006, 34).

3.2.4 Združene človekove pravice

Vrednota so človekove pravice. Je ena izmed najbolj vidnih in promoviranih vrednot po obdobju hladne vojne. Poleg demokracije in vladavine prava je bilo spoštovanje človekovih pravic izrecno navedeno decembra 1973 v Kopenhagenski deklaraciji o evropski identiteti (Manners in Whitman v Lucarelli in Manners 2006, 34).

Znotraj Evrope je bil zakon o človekovih pravicah progresivno razvit s pomočjo Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP) in s pomočjo interpretacij Sodišča evropskih skupnosti med leti 1960 in 1970, vrh pa je dosegel v letu 1977 s skupno deklaracijo prepoznavanja človekovih pravic kot splošnim načelom prava. Evropski parlament je bil v 80 - ih letih še posebej aktiven na tem področju, ponovna pogajanja Lomejske konvencije pa so prinesla prve primere promoviranja človekovih pravic. V letu 1990 so, podobno kot demokracija, človekove pravice dobile pomembno vlogo v Pogodbi EU in so zdaj promovirane preko pogojnega člena v širitveni in razvojni politiki (Lucarelli in Manners 2006, 34).

Interpretacija te vrednote je načelo združenih človekovih pravic. Združene človekove pravice vključujejo tako individualne kot skupne človekove pravice. Pravice so združene zato, ker poudarjajo medsebojno odvisnost med posamezno pravico, kot je na primer svoboda izražanja, in kolektivno pravico, kot je na primer svoboda združevanja (Lucarelli in Manners 2006, 35).

3.2.5 Nadnacionalna pravna država

Vrednota je pravna država, ki je pomembna za doseganje stabilnosti in uspeha drugih liberalno - demokratičnih vrednot, kot so: svoboda, demokracija in človekove pravice. Zaradi tega so te štiri

vrednote promovirane skozi razvojno pomoč, Kopenhagenske kriterije za članstvo in podobno. PUE je poskušala zagotoviti, da je pravna država še naprej promovirana z zunanjimi akcijami in v mednarodnih odnosih, vendar z dodatnim sklicevanjem na dosledno upoštevanje in nadaljnji razvoj mednarodnega prava, zlasti na spoštovanje načel Ustanovne listine ZN (Lucarelli in Manners 2006, 35).

Interpretacija te vrednote je načelo nadnacionalne vladavine prava, ki ima tri vidike – skupnostne, mednarodne in svetovljanske. Načelo skupnostnega prava promovira zmanjšanje samostojnosti preko *acquis communautaire*, načelo mednarodnega prava spodbuja sodelovanje EU in njenih držav članic v nadnacionalnem pravu in preko EU, načelo svetovljanskega prava pa pospešuje razvoj in sodelovanje EU in njenih držav članic v humanitarnem pravu in pravicah, ki se nanašajo na posameznike (Lucarelli in Manners 2006, 35).

3.2.6 Inkluzivna enakost

Vrednota je enakost (enakopravnost) - zakonska prepoved diskriminacije skupaj s proaktivno politiko promoviranja enakosti. Enakopravnost je nedavno postala ena izmed najbolj promoviranih vrednot, ki jih tu omenja. Od relativno ozkega osredotočenja na preprečevanje diskriminacije glede na narodnost se je premaknila na mnogo širšo in izrazitejšo vrednoto, kot je navedena v I-2 PUE. V 90 - ih letih je tako enakopravnost začela vključevati tudi enakost med spoloma, zaščito manjšin in akcije v boju proti spolni, rasni, etični, verski diskriminaciji (Lucarelli in Manners 2006, 36).

Interpretacija te vrednote je načelo bolj inkluzivnega, odprtega razumevanja, katere skupine so še posebej podvržene diskriminaciji. PUE je vključevala sklicevanje na prepoved diskriminacije na podlagi spola, rase, barve kože, narodnostne pripadnosti ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnostni manjšini, gmotnega stanja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti (Lucarelli in Manners 2006, 36).

3.2.7 Socialna solidarnost

Vrednota je solidarnost. Promocija socialne ekonomije, socialnega partnerstva in socialne pravičnosti EU in v odnosu z razvijajočim svetom (Lucarelli in Manners 2006, 36).

Kot vrednota je bila poudarjena leta 1973 v Kopenhagenski deklaraciji, leta 1986 v Deklaraciji zunanjih ministrov, leta 1991 v resoluciji Sveta, leta 2000 v Listini o temeljnih človekovih pravicah EU in v PUE. Listina temeljnih pravic v 4. poglavju vključuje solidarnost, ki se nanaša na delavce, družino, zdravje, socialno varnost in varstvo okolja (Lucarelli in Manners 2006, 36).

Interpretacija te vrednote je načelo socialne solidarnosti, širše razumevanje pa je postalo z določilom I - 3 PUE, ki se nanaša na gospodarsko rast, socialno tržno ekonomijo, socialni napredek in na polno zaposlitev (Lucarelli in Manners 2006, 36).

3.2.8 Trajnostni razvoj

Vrednota je trajnostni razvoj.¹⁴ Obveza razvoju, ki upošteva potrebe sedanjosti ne da bi to ogrozilo možnosti prihodnjih generacij, da se srečujejo s svojimi potrebami (Brundtland v Lucarelli in Manners 2006, 36 - 37). Ta obveza se je počasi začela razvijati po letu 1972, ko je bilo prvo mednarodno okoljsko srečanje v Stockholmu, leta 1988 je bila sprejeta Deklaracija o okolju, leta 1990 Dublinska deklaracija o okoljski obvezi, in leta 1992 so bile sprejete obveze znotraj PEU. Vse deklaracije oz. pogodbe so prispevale k kodifikaciji¹⁵ vrednot trajnostnega razvoja v 5. akcijskem programu o okoljskem in trajnostnem razvoju¹⁶ (Lucarelli in Manners 2006, 37).

Interpretacija te vrednote vključuje poudarek na dvodelnem problemu ravnotežja in integracije. Načelo trajnostnega razvoja ima namen poskrbeti za ravnotežje med dovoljeno ekonomsko rastjo

---

¹⁴Angleško: sustainable development. Pojem, ki se pri nas prevaja različno, najbolj pogosto pa kot trajnostni razvoj. Svetovna komisija za okolje in razvoj (World Commission on Environment and Development) ga je leta 1987 definirala kot: razvoj, ki skrbi za sedanje potrebe in ob tem ne oškoduje prihodnjih generacij (Evroterm).

¹⁵ Kodifikacija je proces sistematskega zbiranja in razvrščanja, po navadi glede na tematiko, zakonov dežele ali države, ali pa so to pravila in predpisi, ki pokrivajo določeno območje ali pravno problematiko (Evroterm).

¹⁶ Prvi opredelil operativne ukrepe za uveljavitev okoljevarstvenih zahtev v petih gospodarskih sektorjih: kmetijstvo, energetika, turizem, industrija, transport.

in »biocentrično¹⁷« ekološko krizo. Odločevalci EU skušajo promovirati to načelo preko svojih meja z razvojem, trgovino, z okoljsko in zunanjo politiko (Lucarelli in Manners 2006, 37).

3.2.9 Dobro upravljanje

Vrednota je dobro upravljanje. Ukrep odprte, sodelujoče in demokratične vlade brez ustvarjanja hierarhične, ekskluzivne in centralistične vlade. Uspešno vladanje je zadnja izmed vrednot, ki se je razvila znotraj EU, specifično odraža njeno zunanjo promocijo preko širitvenih in razvijajočih politik (Lucarelli in Manners 2006, 37).

Interpretacija te vrednote poudarja enakost, predstavništvo, participacijo, socialno partnerstvo, transparentnost in odgovornost v demokratičnem življenju EU. Načelo uspešnega vladanja ima dva pomembna elementa, ki imata oba pomembne notranje in zunanje posledice: sodelovanje civilne družbe in krepitev več nivojskega sodelovanja (Lucarelli in Manners 2006, 37).

4 VREDNOTE IN NAČELA V POGODBAH EU

Ideja Evrope, ki je vzniknila iz ruševin druge svetovne vojne, in ki je zapisana znotraj usmerjevalnih načel posameznih pogodb, je tista, ki je bila osnovana na vzporejanju mnogoterih sil in načel. Prvič, osnovana je bila na načelu ekonomskega in političnega sodelovanja z namenom da spodbuja varnost in stabilnost. Drugič, predpostavila je nekatere tako imenovane skupne evropske vrednote. Vrednote, ki predstavljajo jedro evropske ideje, so demokracija, pravna država, humanizem, človekove pravice in ekonomija trga (Guerrina 2002, 73–74).

Lahko rečemo, da so vrednote in načela dobro prepoznani, kar bo razvidno tudi iz raziskave Eurobarometer. Kljub temu pa je vredno, smiselno in zanimivo analizirati posamezne pogodbe, ki so del EU, tudi zato, ker vrednote predstavljajo temelj ravnanja posameznika in družbe na

---

¹⁷ Biocentrizem je zasnovan na predpostavki ekoloških principov, kjer so posamezne vrste podrejene širšim procesom delovanja svetovnega bioma. Pogin posamezne živali ali rastline povzroča probleme ekosistemom, izumiranje vrste pa lahko povzroči resne posledice na celotno evolucijo. Biocentrična ekologija pa poudarja, da je potrebno je varovati tudi ekosisteme (vključno z neživimi sestavinami), biosfero, naravo, kozmos pred človekom (Plut 2008).

Drug pogled je antropocentrizem, ki izhaja iz predpostavke o dominaciji človeške vrste, ki je povzročila izčrpanje naravnih virov in slabšanje kakovosti okolja. Utemeljuje in opravičuje človekov gospodovalni odnos v naravi (Kirn v Plut 2008).

določenem območju, zato je pomembno, da so zapisane v temeljnih pravnih aktih. Za analiziranje vrednot in načel, ki se pojavljajo v pogodbah, sem tako izbrala dve pogodbi, ki po mojem mnenju posebej poudarjata vrednote in načela in sta hkrati nastali v bližnji preteklosti, kar kaže na aktualnost vrednot in načel v današnjem času. Ti pogodbi sta PUE ter Lizbonska pogodba.

PUE je bila podpisana s strani voditeljev držav članic oktobra 2004, vendar je bila s strani francoskih in nizozemskih volivcev leta 2005 zavrnjena in torej ni nikoli stopila v veljavo. Kljub temu je izredno pomemben dokument, ki je želel približati EU njenim državljanom, vzpostaviti preglednejši odnos med njimi in Unijo, prenoviti njene ustanove ter jih narediti učinkovitejše pri sprejemanju dokumentov in političnih odločitev. Predstavlja prvi dokument v zgodovini EU, v katerem so združene vse bistvene značilnosti EU in dosedanjih pogodb - poenostavlja in nadomešča sedanje pogodbe, priznava EU za pravno osebo, odpravlja tristebno delitev, med drugim daje pravni status Listini o temeljnih pravicah EU. Prav tako predvideva, da postane Unija prostor svobode, varnosti, blaginje in pravice za vse (Evropa 2009b).

Lizbonska pogodba vsebuje skoraj vse novosti, ki jih je vsebovala neveljavljena PUE. Gre za pogodbo, ki spreminja in dopolnjuje temeljne pogodbe EU, prinesla pa naj bi večjo integracijo EU, povečala učinkovitost njenega delovanja ter Unijo približala njenim državljanom. Glede na sedanjo ureditev prinaša spremembe na področju sprejemanja odločitev, večjo vlogo nacionalnih parlamentov in Evropskega parlamenta, nove skupne politike, med drugim na področju pravosodja in notranjih zadev, okolja, mednarodnega kriznega upravljanja in energije. Pristojnost Unije se med drugim širi na področje zdravja, zaposlenosti, trajnostnega razvoja in varstva okolja (Ministrstvo za zunanje zadeve RS 2009).

S pogodbo se bo povečala demokratičnost Unije, saj bosta evropsko zakonodajo z nekaj izjemami enakopravno sprejemala Evropski parlament in Svet (soodločanje). Listina Evropske unije o temeljnih pravicah bo postala pravno zavezujoča, s čimer bodo državljani Unije dobili razumljiv katalog temeljnih pravic. Lizbonska pogodba omogoča tudi pristop EU k Evropski konvenciji o človekovih pravicah (EKČP). Poleg tega pogodba določa tudi neposredno udeležbo državljanov pri sprejemanju zakonodaje preko državljanske pobude (milijon podpisov) (Ministrstvo za zunanje zadeve RS 2009). Pogodba, ki je bila podpisana 13. decembra 2007, je po zapletih pri ratifikaciji dokumenta vendarle bila podpisana s strani vseh 27 držav članic. Po

irskem "ne" je bilo namreč jasno, da bo cilj, doseči uveljavitev Lizbonske pogodbe dovolj zgodaj, da bi skladno z njo potekale volitve v Evropski parlament junija 2009, nemogoče doseči.

4.1 Pogodba o Ustavi za Evropo

Je neuresničena mednarodna pogodba, ki pa je po svoji vsebini preseгла pomen mednarodne pogodbe, saj je vsebovala določbe o vrednotah in ciljih EU, postavila temelje delovanja EU in vključevala Listino EU o temeljnih pravicah, kamor spadajo tudi pravice evropskih državljanov (Cvikl 2008, 43). Sestavljena je iz preambule in štirih delov z enakim pravnim statusom, in sicer:

- Prvi del je »ustavnega značaja«, v katerem so opredeljene temeljne določbe o EU (definicija in cilji, temeljne pravice, državljanstvo, pristojnosti, institucionalna zgradba, financiranje, postopki za sprejemanje odločitev ter članstvo).
- Drugi del predstavlja Listina o temeljnih pravicah EU.
- Tretji del določa politike in delovanje EU.
- Četrti del pa vsebuje splošne in končne določbe.

PUE ureja vrednote in načela med splošnimi določbami in jim s tem že po položaju v tekstu daje večji pomen. Kot je navedeno že v uvodu, je v preambuli navedeno, da so se skozi zgodovino postopoma izoblikovale vrednote, na katerih sloni humanizem: enakopravnost oseb, svoboda, spoštovanje do razuma, mir, pravica, solidarnost, spoštovanje človekovih pravic in spoštovanju prava. Vrednote Unije so omenjene v določilu člena I-1, kjer je navedeno, da je Unija odprta za vse evropske države, ki spoštujejo njene vrednote in so jih pripravljene skupaj uveljavljati, ter navedene v določilu I - 2, kjer je zapisano, da je Unija utemeljena na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanja človekovih pravic. Navaja tudi, da so te vrednote skupne vsem državam članicam v družbi, v kateri prevladajo pluralizem, strpnost, pravica, solidarnost in nediskriminacija, to pa so v bistvu načela, ki naj bi v teh družbah prevladovala (Evropska konvencija 2003, 9).

Zanimivo se mi zdi, da vrednota »mir« ni posebej navedena tudi pod določilom I-2, omenjena je v preambuli, še toliko bolj zanimivo, saj kot bo razvidno v nadaljevanju, za samega državljana EU predstavlja zelo pomembno vrednoto.

4.2 Lizbonska pogodba

Predstavlja uspešen zaključek procesa poglobljanja in širitve EU, sprejem besedila Lizbonske pogodbe je tako zaključil obdobje negotovosti, ki je nastalo zaradi dveh negativnih referendumov. Omogočila naj bi nadaljnjo poglobitev, to je večjo integracijo EU, povečala učinkovitost delovanja Unije in zmanjšala demokratični deficit (Cvikl 2008, 59).

Lizbonsko pogodbo, ki spreminja PEU in PES, sestavljajo:

- preambula
- spremembe in dopolnitve PEU – 1. člen
- spremembe in dopolnitve PES – 2. člen
- končne določbe – 3., 4., 5., 6. in 7. člen
- protokoli, priloge, sklepne listine medvladne konference in deklaracije

V Preambulo PEU je vstavljena nova uvodna izjava, in sicer da države članice sprejemajo pogodbo ob »zajemanju navdiha iz kulturne, verske in humanistične dediščine Evrope, iz katere so se razvile univerzalne vrednote nedotakljivosti in neodtujljivosti človekovih pravic, svobode, enakosti in pravne države«. Novost pogodbe pa so tudi določbe o vrednotah in ciljih Unije, saj so bile te določbe do tedaj razpršene po posameznih delih pogodbe, njihova vsebina pa ni bila tako izčrpna (Lampe in drugi 2008, 19).

1. člen je razdeljen na 6 naslovov, kjer so pri skupnih določbah - naslov I. jasno določene vrednote EU, in sicer da Unija temelji na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanja človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikom manjšin. Te vrednote so skupne vsem državam članicam v družbi, ki jo označujejo pluralizem, nediskriminacija, strpnost, pravičnost, solidarnost ter enakost žensk in moških (Eur – lex 2008a).

Kakšne so sankcije, v kolikor te vrednote kršijo ena ali več držav članic? V določilu I - 7 je navedeno, da lahko Evropski svet na predlog ene tretjine držav članic ali Evropske komisije, in po tem, ko pridobi privolitev Evropskega parlamenta, soglasno ugotovi, da ena od držav članic huje in vztrajno krši vrednote, omenjene v 2. členu, potem ko je pozval zadevno državo članico naj predloži svoje pripombe. Ko sprejme ugotovitve, lahko Svet s kvalificirano večino sklene, da

nekatero pravice, ki izhajajo iz uporabe te pogodbe za zadevno članico mirujejo, vključno z glasovalnimi pravicami predstavnika vlade te države v Svetu, upoštevajoč morebitne posledice. Obveznosti zadevne države so še naprej obvezujoče (Eur – lex 2008a).

Vrednote in načela so torej zapisani. Če povzamem obe pogodbi z vidika vrednot in načel EU, lahko zapišem, da je Unija osnovana na vrednotah demokracije, enakosti, vladavine prava in spoštovanja človekovih pravic, vključujoč pravice manjšin. Te vrednote so skupne državam članicam v družbi, v kateri pluralizem, nediskriminacija, toleranca, pravica in načelo enakosti žensk in moških prevladujejo. EU bo v razmerju ostalega sveta vzdrževala in promovirala svoje vrednote in interese, prispevala k miru, varnosti, solidarnosti in medsebojnemu spoštovanju. Prav tako bo delovala za zaščito človekovih pravic, še posebej pravic otrok, za zmanjšanje revščine kot tudi za strogo nadzorovanje in razvoj mednarodnega prava, vključujoč spoštovanja načel listine Združenih narodov.

Smiselno je, da se preveri, izhajajoč iz obeh pogodb, kako se te vrednote prevajajo v načela oz. v cilje, pravice ali konkretne določbe. Izhajala sem iz besedil Osnutka pogodbe o Ustavi za Evropo in iz Prečiščenih različic PEU in Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU). Za lažjo preglednost sem zato oblikovala tabelo, iz katere je razvidno, kako naj bi vrednote varovali oz. preko katerih ciljev naj bi jih uresničevali.

Tabela 4.1: Vrednote in načela v pogodbah

VREDNOTE	PRAVICE oz. NAČINI IN CILJI URESNIČEVANJA
Spoštovanje človekovega dostojanstva	Pravica do življenja, prepoved mučenja in nečloveškega ravnanja, prepoved smrtne kazni oz. usmrtitve, prepoved suženjstva in prisilnega dela (Osnutek PUE, Listina o temeljnih pravicah EU v nadaljevanju Listina, naslov 1).
Svoboda	Pravica do svobode in varnosti, spoštovanje zasebnega življenja, varstvo osebnih podatkov, pravica do sklepanja zakonske zveze in pravica

---

do snovanja družine, svoboda misli, vesti in vere, svoboda zbiranja in združevanja, lastninska pravica, pravica do azila (Osnutek PUE, Listina, naslov II). Prost pretok oseb, blaga, storitev in kapitala ter svoboda ustanavljanja v skladu z določbami ustave (Osnutek PUE, naslov III). Območje notranjega trga, kjer je zagotovljen prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala (26. člen PDEU).

Demokracija

Načelo predstavniške demokracije, demokratične enakosti, načelo participativne demokracije, evropski varuh človekovih pravic, socialno partnerstvo, preglednost dela institucij Unije, varstvo osebnih podatkov (Osnutek PUE, 1. del, naslov VI). Določbe o demokratičnih načelih, predstavniška demokracija, ustanovitev Inštituta državljanske pobude, okrepljena vloga nacionalnih parlamentov (8. člen PUE).

Enakost

Boj proti diskriminaciji in socialni izključenosti, enakost med ženskami in moškimi, varstvo otrokovih pravic. Spoštovanje kulturne, verske in jezikovne raznolikosti. (Osnutek PUE, Listina, Naslov III). Boj proti socialni izključenosti in diskriminaciji (na podlagi spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti) ter spodbujanje socialne pravičnosti in varstva (10. člen

	<p>PDEU). Prizadevanje za odpravljanje neenakost žensk in moških, varstvo otrokovih pravic (3. člen PUE in 8. člen PDEU). Spoštovanje načela enakosti državljanov EU pri vseh dejavnostih EU, ki so deležni enake obravnave s strani njenih institucij, organov in uradnih agencij (9. člen PEU).</p>
Pravna država	<p>Unija je pravna oseba, nadsacionalna pravna država, temeljne pravice so sestavni del splošnih načela prava Unije .</p>
Spoštovanje človekovih pravic, vključno s spoštovanjem pravic manjšin	<p>Listina o temeljnih pravicah EU, vključena v II. del PUE in evropski varuh človekovih pravic. Priznavanje pravic, svoboščin in načel iz Listine o temeljnih pravicah EU, ki ima enako pravno veljavnost kot Pogodbi. Pristop Unije k EKČP. Temeljne pravice, kakor jih zagotavlja EKČP in temeljnih svoboščin, kakor izhajajo iz skupnega ustavnega izročila držav članic, so kot splošna načela del prava Unije (6. člen PEU).</p>
Mir	<p>Ohranjanje in krepitev miru, prispevanje k miru in varnosti, vodenje skupne zunanje in varnostne politike (Osnutek PUE, 1. del, naslov I, 3. člen). Ohranjanje miru, preprečevanje sporov in krepitev mednarodne varnosti v skladu s cilji in načeli Ustanovne listine Združenih narodov, Helsinške sklepne listine ter s cilji Pariške listine (21. člen Lizbonske pogodbe) .</p>
Varnost	<p>V odnosu s preostalim svetom podpira in</p>

---

spodbuja svoje vrednote in interese ter prispeva k zaščiti, varnosti in miru. EU bo bolj usposobljena za ukrepanje na področju svobode, varnosti in pravice, kar bo neposredno povečalo učinkovitost boja proti kriminalu (3. člen PEU).

Nove določbe o civilni zaščiti, humanitarni pomoči in javnem zdravju (196. člen PEU).

Solidarnost

Solidarnost med generacijami, pravice delavcev, prepoved otroškega dela, socialna varnost, pravičnost in socialna pomoč, varstvo okolja, varstvo potrošnikov, solidarnost med državami članicami (Osnutek PUE, Listina, naslov IV). EU prispeva k solidarnosti med generacijam in k solidarnosti med državami članicami (3. člen PEU). Solidarnostna klavzula, ki določa, da v kolikor je država članica žrtev terorističnega napada, naravne nesreče ali nesreče, ki jo je povzročil človek, Unija in njene države članice delujejo skupaj v duhu solidarnosti. Unija uporabi vsa razpoložljiva sredstva, vključno z vojaškimi, ki ji jih države članice dajo na razpolago (222. člen PDEU).

Trajnostni razvoj

Prizadevanje za trajnosti razvoj na podlagi uravnotežene gospodarske rasti, socialno tržno in konkurenčno gospodarstvo, socialni napredek, spodbujanje znanstvenega in tehnološkega napredka, visoka raven in izboljšanje kakovosti okolja (Osnutek PUE, 1.

---

del, naslov I, 3. člen). Prizadevanje za trajnosti razvoj, ki temelji na uravnoveženi gospodarski rasti in stabilnosti cen, za visoko socialno tržno gospodarstvo ter za visoko raven varstva in za izboljšanje okolja. Spodbujanje znanstvenega in tehnološkega napredka. Za socialni napredek (3. člen PEU). Zahteve varstva okolja je potrebno vključevati v opredelitve in izvajanja politik in dejavnosti Unije, zlasti zaradi spodbujanja trajnostnega razvoja (11. člen PDEU).

Pravica

Priznavanje temeljnih pravic, ki so predeljene v Listini in kakor jih zagotavlja EKČP, in temeljnih svoboščin. Državlanske pravice, pravica do dobrega upravljanja (tako v Osnutku PUE, 1. del., naslov II, 6. in 7. člen in 6. člen PUE).

Vir: Evropska konvencija (2003) in Eur – lex (2008a).

Črno na belem so zapisane vrednote in načela EU, zanimivo pa bo v nadaljevanju preveriti, ali državljani EU te iste vrednote postavljajo na najvišja mesta osebnih vrednot. Katere vrednote so tiste, ki jim državljani pripisujejo največjo pozornost in katere so vrednote, za katere državljani menijo, da jih EU navzven najboljše zastopa? Odgovore podaja naslednji del.

5 DRŽAVLJANI EU IN NJIHOVE VREDNOTE

Vrednote so postavljene v samo osrčje evropskega projekta, javnomnenjska raziskava Eurobarometer 69 (Evropska komisija 2008a) tako poskuša odgovoriti na vprašanje ali Evropejci verjamejo v skupne vrednote EU, in te vrednote opredeliti.

Raziskava je bila opravljena med marcem in majem 2008 in zajema 31 evropskih držav, od tega je 27 držav članic EU, tri države kandidatke (Hrvaška, Makedonija in Turčija) in Turško – Cipersko skupnost. Glede na to, da se diplomska naloga nanaša na vrednote EU, bom uporabila le podatke, ki pripadajo EU.

Raziskava zajema štiri ključne dele oz. vprašanja, na katera želi odgovoriti, in sicer:

Obstoj skupnih evropskih vrednot:

- Kako blizu se med seboj čutijo države članice z vidika obstoja vrednot in vprašanj o skupnih vrednotah.
- Katere so vrednote, ki so skupne Evropejcem in vrednote, ki najbolj predstavljajo EU; vrednote, ki jim Evropejci pripisujejo največ pozornosti, in vrednote, ki v njihovih očeh najbolje simbolizirajo EU.
- Ekonomske in socialne vrednote Evropejcev: mnenje Evropejcev glede ekonomskih in socialnih vprašanj, kot so pravičnost, svoboda, imigracije, delo, vloga države in glede svobodne konkurence.
- Osebna pričakovanja glede prihodnosti.

Raziskava pri nekaterih vprašanjih vključuje tudi podatke iz raziskave Eurobarometer 66 (Evropska komisija 2007a), ki je bila opravljena v letu 2006, in je prvič vključila nekatere pomembne teme, kot so vrednote in trenutne družbene teme. Zato je seveda smiselno vključiti tudi to raziskavo in primerjati rezultate.

5.1 Obstoj skupnih evropskih vrednot

Raziskava iz leta 2008 je pokazala, da večina Evropejcev (54%) meni, da so si države članice medsebojno blizu glede obstoja skupnih vrednot, medtem ko jih tretjina (34%) meni, da so med seboj oddaljene. V primerjavi z letom 2006 se je odstotek Evropejcev, ki menijo, da so si države medsebojno blizu, povečal (iz 48% na 54%), in zmanjšal (iz 41% na 34%) pri odgovoru, da so države članice med seboj oddaljene. Odstotek anketirancev, ki se niso znali opredeliti, je obakrat skoraj enak (11% leto 2006 in 12% leto 2008).

Raziskava iz leta 2008 je zanimiva in torej omembe vredna še z vidika družbene – demografske analize anketirancev, saj je pokazala, da je pomembna razlika glede kategorije starosti in izobrazbe anketirancev. Tako je razvidno, da kar 62% (55% leto 2006) anketirancev, ki so stari med 15 in 24 let, menijo, da so države med seboj povezane z vidika skupnih vrednot v primerjavi z najstarejšo populacijo v anketi, to so anketiranci nad 55 let, katerih 46% (43%) meni, da si države niso medsebojno blizu. V primerjavi z doseženo izobrazbo pa 66% (58%) anketirancev, ki še vedno študirajo, meni, da so si države medsebojno blizu in 44% (41%) anketirancev, ki so dokončali šolanje pri 15 letih, meni, da si države niso medsebojno blizu.

5.2 Evropske in zahodne vrednote

Raziskava iz leta 2008 je pokazala, da večina Evropejcev verjame, da skupek skupnih evropskih vrednot obstaja in da so te vrednote različne od vrednot drugih kontinentov. Tako jih je kar 66% pritrdilno odgovorilo na trditev, da je v primerjavi z drugimi kontinenti veliko lažje prepoznati, katere vrednote so Evropejcem skupne, medtem ko se jih 22% ne strinja s to trditvijo.

S trditvijo, da skupne evropske vrednote ne obstajajo, le globalno zahodne, se jih zanimivo 44% strinja in 37% ne strinja, 19% se jih ne more opredeliti.

Primerjava obeh vprašanj poda zanimive rezultate, in sicer, da velika večina (63%) tistih, ki ne verjamejo v obstoj skupnih evropskih vrednot, meni, da obstajajo specifične evropske vrednote v primerjavi z drugimi kontinenti, medtem ko jih 30% meni, da ne obstajajo.

Zaključimo lahko, da je velika verjetnost, da tisti, ki verjamejo v obstoj skupnih evropskih vrednot, verjamejo v specifičnost evropskih vrednot.

5.3 Skupne vrednote Evropejcev

Pri delu raziskave, ki je od anketirancev zahtevala, da vpišejo največ tri vrednote, ki se jim zdijo najpomembnejše, je zanimivo, da tri vrednote močno odstopajo od ostalih, tako v raziskavi iz leta 2006 kot iz leta 2008. Te vrednote so: mir, človekove pravice in spoštovanje človekovega življenja.

V letu 2006 je mir najvišja vrednota (52%), sledi ji spoštovanje človekovega življenja (43%) in tesno za njo vrednota človekove pravice (41%). V letu 2008 je najbolj cenjena vrednota prav tako mir, vendar z nižjim deležem (45%), sledi ji vrednota človekove pravice (42%) in tesno za njo spoštovanje človekovega življenja (41%).

Ostale vrednote si sledijo, vendar ne nujno po vrstnem redu: demokracija 24% (27% v letu 2008), pravna država 17% (21%), svoboda posameznika 22% (21%), enakopravnost 18% (19%), toleranca 19% (16%), solidarnost, podpora drugim 14% (13%), samouresničevanje 11% (11%), spoštovanje različnih kultur 11% (9%), religija 7% (7%), odgovor nič od navedenega 0% (1%) in ne vem 1% (1%).

Kot je razvidno, je v letu 2008, v primerjavi z letom 2006, opaziti upad vrednot miru, spoštovanja človekovega življenja, individualne svobode, solidarnosti in spoštovanja različnih kultur, med tem ko so v porastu naslednje vrednote: človekove pravice, demokracija, pravna država in enakopravnost. Z enakim deležem ostajata vrednoti samouresničevanje in religija.

Tudi v tem delu raziskave obstajajo razlike glede na družbeno – demografsko analizo anketirancev, to je glede na spol, starost, izobrazbo, desno – levo politično opredelitev in postmaterialistični indeks¹⁸.

Glede na spol je razvidno, da ženske skoraj v večini cenijo vrednoto mir (49%), kar je 7 % več kot moški, prav tako bolj cenijo spoštovanje človekovega življenja (45%) kot moški (38%), skoraj enako pa je razmerje pri vrednoti človekove pravice (43% žensk in 42% moških).

Starost prav tako vpliva na odgovore v raziskavi, saj je razvidno, da večina (52%) starejših od 55 let najbolj ceni mir, sledi spoštovanje človekovega življenja (44%) in človekove pravice (38%), med tem ko najmlajši v raziskavi (med 15 – 24) najbolj cenijo človekove pravice (47%), sledi mir (40%) in spoštovanje človekovega življenja (35%).

Mir predstavlja najvišjo vrednoto za tiste anketirance, ki so prenehali z izobraževanjem pri 15 - ih letih (52%), sledi spoštovanje človekovega življenja (44%) in človekove pravice (37%), kar pa je prav obratno pri tistih anketirancih, ki se še vedno izobražujejo, saj so človekove pravice postavljene na prvo mesto (49%), sledi mir (40%) in spoštovanje človekovega življenja (33%).

---

¹⁸ Postmaterializem oz. postmaterialistične vrednote, ki so ugled, pripadnost določeni družbi in osebni napredek, poudarek pa je na intelektualnem napredku.

Politična opredelitev ima prav tako pomemben vpliv na rezultate pri opredeljevanju do vrednot. Pri anketirancih z levo opredelitvijo so na prvem mestu človekove pravice (46%), tesno sledi vrednota mir (44%) in spoštovanje do človekovega življenja (39%), pri anketirancih z desno opredelitvijo pa je na prvem mestu vrednota mir (44%), sledi spoštovanje do človekovega življenja (41%) in tesno za njo človekove pravice (40%).

Opredelitev anketirancev glede na »materialiste«, »mešano« in »postmaterialiste«, je pokazala naslednje rezultate: več kot polovica anketirancev (53%), ki so se opredelili za »materialiste«, je postavila mir kot najpomembnejšo vrednoto, sledi spoštovanje človekovega življenja (43%) in človekove pravice (40%). Pri »postmaterialistih« pa jih je polovica (50%) na prvo mesto postavila vrednoto človekove pravice, nato sledi mir (36%) in spoštovanje človekovega življenja (34%). Pri »postmaterialistih« je razvidna velika razlika v odstotkih med vrednoto miru in ostalima dvema vrednotama.

5.4 Vrednote, ki najbolj predstavljajo EU

Predstavljene so bile torej vrednote, ki jim državljani EU pripisujejo največji pomen, zato bo zanimivo videti, koliko se ti rezultati ujemajo z vrednotami, ki najbolj predstavljajo EU. V tem delu so prav tako uporabljeni rezultati obeh let.

Človekove pravice, mir in demokracija so tri vrednote, za katere menijo, da najbolj predstavljajo EU. Rezultati raziskave v letu 2006 so pokazali, da sta vrednoti človekove pravice in demokracija tisti vrednoti, ki najboljše predstavljata EU (38%), tesno ji sledi vrednota mir (36%), medtem ko je vrstni red iz leta 2008 obrnjen, namreč najvišja je vrednota človekove pravice (37%), tesno ji sledita mir (35%) in demokracija (34%).

Vrednote, ki sledijo, vendar ne nujno v zaporednem vrstnem redu, so: pravna država 24% (22% leto 2008), spoštovanje različnih kultur 19% (17%), solidarnost, podpora drugim 17% (15%), spoštovanje človekovega življenja 13% (14%), enakopravnost 14% (13%), svoboda posameznika 10% (11%), toleranca 11% (10%), samouresničevanje 4% (4%), religija 3% (3%), odgovor nič od navedenega 4% (5%) in ne vem 10% (11%).

Velik odstotek odgovorov »ne vem« ni zanemarljiv, v primerjavi z vprašanjem, katere vrednote so jim osebno najbolj pomembne, kjer je odstotek odgovorov »ne vem« le okoli 1%. To lahko

nakazuje na več stvari. Ena je zagotovo, da je prepoznavanje osebnih vrednot veliko lažje, prav tako jih neposredno zadeva, lahko pa kaže tudi na nezainteresiranost prebivalcev do vprašanj EU in nepoznavanje simbolov EU, ki, kot je že bilo navedeno, vsebujejo vrednote in načela. Ne nazadnje, lahko gre tudi za manko vrednotnega sistema EU v očeh državljanov, ko EU ne vidijo več kot skupnost, kjer se omenjene vrednote lahko udejanjajo.

Za jasnejši pregled in primerjavo med vrednotami, ki najbolj predstavljajo EU (EU 2006 in EU 2008) in vrednotami, ki so blizu državljanom EU (državljeni EU 2006 in državljeni EU 2008), pri čemer letnica pomeni leto raziskave, sem oblikovala naslednjo tabelo. Vrednote si sledijo po zaporedju od zgoraj navzdol.

Tabela 5.1: Državljeni EU in vrednote

EU 2006	državljeni EU 2006	EU 2008	državljeni EU 2008
človekove pravice in Demokracija	Mir	Človekove pravice	Mir
	Spoštovanje človekovega življenja	Mir	Človekove pravice
Mir	Človekove pravice	Demokracija	Spoštovanje človekovega življenja
Pravna država	Demokracija	Pravna država	Demokracija
Spoštovanje drugih kultur	Individualna svoboda	Spoštovanje drugih kultur	Vladavina prava in
Solidarnost	Toleranca	Solidarnost	Individualna svoboda
Enakopravnost	Enakopravnost	Spoštovanje človekovega življenja	Enakopravnost
Spoštovanje človekovega življenja	Pravna država	Enakopravnost	Toleranca
Toleranca	Solidarnost	Individualna svoboda	Solidarnost
Individualna svoboda	Osebno zadovoljstvo in	Toleranca	Osebno zadovoljstvo
Osebno zadovoljstvo	Spoštovanje drugih kultur	Osebno zadovoljstvo	Spoštovanje drugih kultur

Religija	Religija	Religija	Religija
Nič od naštetega	Nič od naštetega	Nič od naštetega	Nič od naštetega
Ne vem	Ne vem	Ne vem	Ne vem

Vir: Evropska komisija (2007a) in Evropska komisija (2007b).

Zaključki, ki jih lahko povzamemo so naslednji:

- Evropske vrednote obstajajo.
- Glede na odstotke so odstopanja med vrednotami, ki najbolj predstavljajo EU, in vrednotami, ki so najbližje državljanom EU, nezanemarljivo velika, vendar pa je vrstni red postavljenih vrednot dokaj enak.
- Občutne razlike gledano po odstotkih in vrstnem redu pa vseeno opazimo pri treh vrednotah, in sicer pri vrednoti spoštovanje človekovega življenja, individualni svobodi in vrednoti spoštovanje drugih kultur. Spoštovanje človekovega življenja zaseda 3. mesto pri osebni vrednoti (41% oz. 42%), pri vrednoti EU pa zaseda le 7. mesto (14% oz. 13%). Individualna svoboda zaseda pri osebni vrednoti 6. mesto (21% oz. 22%), pri vrednoti EU pa 9. mesto (10% oz. 11%). Spoštovanje do drugih kultur je pri osebni vrednoti postavljena šele na predzadnje mesto (9% oz. 11%), pri vrednoti, ki najbolj predstavlja EU, pa zaseda dokaj visoko 5. mesto (17% oz. 19%).
- Vrednota religija je postavljena na zadnje mesto.

5.5 Ekonomske in socialne vrednote

Raziskava je zajela vprašanja glede državne intervencije in svobodne konkurence, saj po njihovem mnenju to nakazuje, kako družba ekonomsko deluje – funkcionira. Tudi tu so navedeni podatki, tako za leto 2006 kot 2008.

V letu 2006 se jih kar 58% strinja s trditvijo, da se država preveč vmešava v njihova življenja, ta odstotek je v letu 2008 še višji (62%), 33 % se jih ne strinja (37%) in 5% ne ve odgovora (5%). S trditvijo, da je svobodna konkurenca najboljše zagotovilo za ekonomsko napredovanje se jih v letu 2006 strinja 64% (61%), ne strinja 24% (25%) in kar 12% (14%) ne ve odgovora.

Z vidika socialno-demografskih značilnosti je pomembno omeniti, da so se anketiranci s sredinsko in desno politično opredelitvijo najbolj strinjali s trditvijo, da se država preveč vmešava v njihova življenja (61%), medtem ko je bil ta odstotek pri »levih« nekoliko nižji (57%). Pri trditvi glede svobodne konkurence je razlika še večja, saj je odstotek »desnih« veliko večji (72%), pri »levih« ostaja enak.

5.6 Enakopravnost nasproti individualni svobodi

Vprašanje, ki vedno odpira dileme, koliko smo se pripravljene odpovedati svoji svobodi v zameno za enakopravnost. Raziskava je podala zanimive odgovore. Kar dve tretjini Evropejcev (64% leta 2006 in 65% leta 2008) se strinja s trditvijo, da potrebujemo večjo enakopravnost in pravičnost, četudi to pomeni manj individualne svobode.

5.7 Prispevek imigrantov k družbi

Z vidika enakopravnosti je prav tako zanimiv podatek, koliko Evropejci imigrantom pripisujejo pozitivni prispevek k družbi. Razvidno je, da je delež relativno enakovredno razdeljen med tiste, ki menijo, da imigranti veliko prispevajo k njihovi državi (40% leta 2006 in 44% leta 2008), in tiste, ki tega ne menijo (52% leta 2006 in 47% leta 2008).

5.8 Odnos do okolja

Raziskava, ki je potekala v letu 2008, je pokazala, da Evropejci verjamejo, da mora imeti varovanje okolja prednost pred ekonomsko rastjo, in sicer tri četrtine Evropejcev (74%), kar je po mojem mnenju zelo pozitivno, saj smo v obdobju, ko je zaradi vedno večjih podnebnih sprememb absolutna potreba po načinu življenja, ki pozitivno vpliva na podnebje in na okolje.

Sicer je ta del vseboval dva sklopa trditev, prva je bila, da mora biti ekonomska rast prioriteta (za mojo državo), četudi to (negativno) vpliva na okolje in druga trditev, da mora biti varovanje okolja prioriteta (za mojo državo), četudi to (negativno) vpliva na ekonomsko rast. Rezultati so naslednji: 39% se jih je strinjalo s prvo trditvijo in kar 53% se jih ni strinjalo, medtem ko se jih je

kar 74% strinjalo z drugo trditvijo in le 19% se jih ni strinjalo. Odgovori nakazujejo na to, da je pomembno kako je trditev postavljena, saj v kolikor je poudarek na okolju (druga trditev), je veliko bolj verjetno, da bodo Evropejci izrazili vrednote ekologije.

6 IZVAJANJE VREDNOT IN NAČEL V PRAKSI

Raziskava je jasno pokazala, katere so tiste vrednote, ki jih državljani EU najbolj cenijo in v katere verjamejo, prav tako je pokazala, katere so vrednote, ki po njihovem mnenju predstavljajo EU. V kolikor torej primerjamo posamezno pogodbo z vrednotami EU in državljanov EU, je razvidno, da so vse vrednote bolj ali manj jasno zastopane v pogodbi, razen vrednote spoštovanje človekovega dostojanstva, katera v raziskavi ni omenjena, je pa izrecno omenjena tako v Lizbonski pogodbi kot PUE. Mir, ki je za državljane EU po omenjeni raziskavi med najpomembnejšimi, je v obeh pogodbah naveden kot cilj, poleg krepitve miru, pa je cilj še krepitev vrednot in blaginje njenih narodov. Iz tega lahko sklepamo, da mir ni postavljen samo po sebi kot vrednota, temveč »le« kot cilj.

Usklajenost vrednot in načel je zanimiva tudi z vidika prakse oz. realnosti, namreč koliko glavni akterji EU, vrednote in načela, ki so slovesno deklarirana, udejanjajo v praksi. V nadaljevanju je predstavljenih 6 aktualnih primerov. Izbrala sem 7 vrednot, ki so po mojem mnenju najbolj jasno izražene, tako v omenjenih pogodbah kot v raziskavi in prav tako pri opredelitvi Mannersa. To so: spoštovanje človekovih pravic, spoštovanje človekovega dostojanstva, mir, demokracija, enakopravnost, spoštovanje drugih kultur in solidarnost.

6.1 Primer prepovedi nošenja verskih simbolov v javnih šolah

Stališče EU je, da so človekove pravice univerzalne in nedeljive, v skladu s tem jih tudi dosledno spodbuja in zagovarja tako znotraj svojih meja kot v odnosih z drugimi državami, pri tem pa ne želi posegati v široke pristojnosti, ki jih na tem področju imajo nacionalne vlade držav članic. Politika EU se na področju človekovih pravic tako vrti okoli državljanskih, političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih pravic, prav tako pa si prizadeva tudi za uveljavljanje pravic žensk in otrok, kakor tudi pravic manjšin in razseljenih oseb (Europa 2009b).

Svoboda vere je univerzalno priznana človekova pravica. Zagotavlja jo Splošna deklaracija človekovih pravic iz leta 1948¹⁹ in EKČP, ki v 9. členu zagotavlja svobodo mišljenja, vesti in vere, in s tem zagotavlja svobodo za tako zasebno kot javno izražanje religije in svetovnega nazora (Varuh človekovih pravic 1994).

Zelo odmeven primer se je zgodil leta 2004, ko je takratni francoski predsednik Jacques Chirac predlagal zakon, francoska ljudska skupščina pa ga je z večino sprejela, ki v javnih šolah prepoveduje nošenje očitnih verskih simbolov. Gre za zakon, ki prepoveduje nošenje muslimanskih rut, judovskih kopic in večjih križev, pri čemer zakon ne omenja nobenega posebej, čeprav je iz družbenega in političnega konteksta jasno, da se prepoved nanaša še posebej na nošenje muslimanskih rut v šolah.

Jedro problematike je torej muslimanstvo, kajti muslimani so druga največja verska skupnost v Franciji (takoj za katoliki). S sprejetjem zakona je želela formalno zavarovati dosledno izpeljani sekularizem v javnem šolstvu in po svoje prisiliti muslimanske učenke, da prevzamejo evropski način oblačenja. Z zakonom vsiljena sprememba pa je lahko dvorezen meč, po eni strani prevzemanje evropskega načina oblačenja precej pripomore tudi k spreminjanju kulturnega vzorca posameznika, ki je za Francijo pozitivna in zaželena posledica, hkrati pa vsiljevanje sprememb, ki posegajo v občutljivo posameznikovo sfero veroizpoved za državne šole pomeni izgubo številnih učenk. Posledica prehoda muslimanskih učencev iz javnih izobraževalnih institucij v zasebne zaradi državne prisile prispeva k še večjemu družbeno-kulturnemu razslojevanju in nestrpnosti med muslimani in drugimi, "evropskimi" verniki. Navsezadnje se ob prehodih v zasebne šole postavlja tudi vprašanje ločevanja muslimanskih otrok od vrstnikov in zapiranja v verske gete. Ob zavzemanju za laičnost države se hkrati postavlja vprašanje diskriminacije širšega spektra: od verske, rasne, spolne do socialne. Večina Francozov religioznih simbolov katolištva (križi) nima za problematične, odnos javnosti do judovskih simbolov in muslimanske rute pa lahko označimo kot nestrpnost (Kuhelj 2004).

---

¹⁹ 18. člen: "Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi; ta pravica vključuje svobodo spreminjati prepričanje in vero, kakor tudi njuno svobodno, javno ali zasebno izražanje, bodisi posamezno ali v skupnosti z drugimi, s poučevanjem, z izpolnjevanjem verskih dolžnosti, z bogoslužjem in opravljanjem obredov." (Splošna deklaracija človekovih pravic, 1948).

Odziv muslimanske skupnosti v Franciji in po svetu je bil oster, vprašanje, ali prepoved nošenje rut v šoli pomeni kršitev mednarodnega prava človekovih pravic, pa je odprlo debato v evropskih državah.

Za nekatere sicer to predstavlja trivialni problem poleg veliko večjih problemov žensk na področju izobraževanja, zdravja in revščine, vendar pa temu ni tako. Tudi druge religije predpisujejo način oblačenja, npr. ortodoksna judovska religija in Amiši. Zakaj je torej nošenje ženske muslimanske naglavne rute (hidjab) v Evropi tako zaskrbljujoče? Poleg pozitivnih prepričanj, da pokrivalo predstavlja avtonomijo in osebno pripadnost verskim prepričanjem, prevladujejo predvsem negativne, stereotipne in po večini medijsko oblikovane reakcije na pokrivalo kot verski ekstremizem, politični simbol, kot dokaz za propadlo integracijo imigrantov in povezavo na sveto vojno in terorizem (Mc Goldrick 2006, 13).

Naglavno pokrivalo je osebni marker. Zahod vidi pokrivalo pogosto kot instrument in simbol prisile in neenakosti žensk pod islamom. Kljub temu, da za ženske, ki nosijo hidjab, le to predstavlja svobodno in racionalno izbiro, pa obstaja dejstvo, da se nahajajo v zahodni družbi, kjer ne glede na to, ali se ženska počuti zatirano ali ne, okoliščine zatirajo njo, česar pa v liberalni in moderni državi naj ne bi bilo, lahko se namreč razume kot zavračanje ideje o enakopravnosti žensk (Mc Goldrick 2006, 13–15).

V EU ni enotnega soglasja o tem, ali je nošenje verskih simbolov v javnih ustanovah sprejemljivo z vidika varovanja človekovih pravic, saj to vprašanje ne more dati preprostega odgovora, še posebej zato, ker gre lahko za navzkrižje pravic, npr. pravice do nošenja (tako močnega) verskega simbola v šolah in pravice do ohranjanja verskega ravnovesja in s tem zaščite učencev v javnih šolah²⁰.

---

²⁰ Evropsko sodišče za človekove pravice je z odločbo v zadevi *Leyla Ahin proti Turčiji* (29. junija 2004) odločilo, da tožena država s prepovedjo nošenja muslimanske rute na državnih univerzah ni kršila določila 9. člena evropske konvencije o človekovih pravicah (svoboda misli, vesti in veroizpovedi). Sodišče je poudarilo, da je kot bistveno upoštevalo to, da je večina turškega prebivalstva muslimanska, zaradi česar so ukrepi prepovedi nošenja muslimanskih verskih simbolov na univerzah upravičeni s stališča preprečevanja diskriminacije. Fundamentalistična muslimanska verska gibanja bi drugače lahko izvajala pritisk na študente, ki sestavljajo manjšino, ki ni del muslimanske verske skupnosti ali ne živi v skladu z verskimi nauki. Sodišče je menilo, da je prepoved skladna s turško pravno-politično ureditvijo - s sekularizmom, z načelom vladavine prava in s pravico do enakopravnosti spolov (Kuhelj 2004).

Smiselno je prav tako predstaviti primer Nemčije, predvsem zato, ker njen odnos do verskih simbolov najboljše označuje besedna zveza »pozitivno nevtrarno«, kar pomeni, da država ni v celoti nevtrarna do verskih skupnosti, saj jim podeljuje nekatere privilegije. Privilegije utemeljuje država s pozitivno vlogo, ki jo imajo verske skupnosti v družbeni skupnosti. Vendar je element demokratičnosti religiozne simbolike varljiv, ker ustavno sodišče posameznim zveznim deželam dopušča, da se same odločijo, ali bodo in kako bodo zakonsko uredile nošenje oblačil z religiozno vsebino v javnih šolah. Bavarska in Baden-Wuerttemberg sta na podlagi pooblastila zveznega ustavnega sodišča že uzakonila prepoved učiteljicam, da bi pri poučevanju nosile muslimansko ruto. Nasprotniki prepovedi zatrjujejo, da je prepoved deželnega zakonodajalca neuravnotežena in vnaša v pravni red diskriminacijo, saj dosledno prepoveduje samo muslimanske simbole. Deželni prepovedi sta v nasprotju z odločbo nemškega sodišča, da morajo deželne prepovedi nošenja religiozних simbolov upoštevati načelo enakopravnosti vseh veroizpovedi. Ne gre pa le za nekonsistentnost nemških ustavnih odločb, vprašanje dopustnosti verskih simbolov v Nemčiji je povezano s splošnim odnosom evropskih držav do ne tako maloštevilne muslimanske skupnosti v Evropi. Nemčija svojo sorazmerno popustljivost primerja z ravnanjem Turčije, od koder prihajata več kot dve tretjini v Nemčiji živečih muslimanov. Turčija prepoveduje muslimanske rute in oblačila v javnih ustanovah, tudi v šolah in na univerzah, Nemčija pa poudarja svojo liberalnost v odnosu do posameznic, saj te lahko nosijo muslimanske rute (Kuhelj 2004).

Povzamem lahko, da so v EU muslimani v nekaterih državah članicah bolj zapostavljeni in torej v neenakem družbenem položaju kot v drugih državah, kar je z vidika spoštovanja človekovih pravic in načela enakopravnosti nerazumljivo. Kljub temu, da svoboda veroizpovedi in enakopravnost verskih skupnosti sodi med temeljne človekove pravice in je tudi ena izmed temeljnih zahtev demokratičnega političnega sistema, in je zapisana v najpomembnejših mednarodnopravnih dokumentih, je svoboda izražanja vere, v primeru nošenja muslimanskih rut, različno interpretirana od države do države, celo od zvezne države različno (primer Nemčija). Zadnji aktualni primer je Belgija, saj je flamsko govoreča belgijska regija Flandrija letos prepovedala nošenje muslimanskih naglavnih rut v javnih šolah (doslej se je sicer vsaka šola v Flandriji lahko o tem odločala sama). Zaključim lahko, da je svoboda vere in izkazovanja verskih simbolov muslimanov omejena glede na posamezno državo članico EU, kljub temu, da je vsaka

država članica zavezana k enakemu spoštovanju načel človekovih pravic. Gre za nejasno politiko EU do odnosa svobode veroizpovedi, temu pa prispeva dejstvo, da ima vsaka država podpisnica EKČP diskrecijsko pravico, da v mejah zakonitosti same določajo dopustnost poseganja v pravico do izpovedovanja vere svojih državljanov²¹.

6.2 Položaj Romov v EU

Prisotnost različnih romskih skupin v skoraj vseh evropskih državah od konca 15. stoletja je dokumentirana skupaj z ukrepi za njihovo diskriminacijo, izključevanje in preganjanje. Romi so bili v nekaterih državah žrtve suženjstva, v 20. stoletju pa so bili izpostavljeni posebej grozljivi javni obliki preganjanja: število romskih žrtev rasnega preganjanja in genocida v nacističnem režimu se ocenjuje na več kot pol milijona. Zaradi nezanesljivih statističnih podatkov ni na voljo pomembnih demografskih podatkov o Romih, po ocenah naj bi jih v Evropi živelo od deset do dvanajst milijonov, od tega sedem do devet milijonov v EU, približno 60 % pa jih živi v skrajni revščini (mnenje Evropskega ekonomsko - socialnega odbora (EESO)). Romi živijo predvsem v Romuniji, Bolgariji in na Madžarskem, zato je njihova problematika z vstopom teh držav v EU postala še bolj pereča.

Kakšno mnenje o diskriminaciji in o Romih imajo državljani EU, med drugim pokaže raziskava Eurobarometer 296 (Evropska komisija 2008b), izvedena leta 2008, z naslovom: Diskriminacija v EU; zaznavanje, izkušnje in odnosi. Izbrani rezultati so naslednji:

- Diskriminacija na etnični osnovi je najbolj razširjena diskriminacija v EU (62% anketirancev)²², sledijo ji diskriminacija na osnovi spolne usmerjenosti (51%) in na osnovi nezmožnosti oz. invalidnosti (45%).
- Diskriminacija je danes v primerjavi s preteklimi 5 – imi leti postala manj razširjena, vendar pa to ne velja za diskriminacijo osnovano na etnični osnovi.

---

²¹ 9. člen EKČP navaja tudi, da se svoboda izpovedovanja vere ali prepričanja sme omejiti samo v primerih, ki jih določa zakon, in če je to nujno v demokratični družbi zaradi javne varnosti, za zaščito javnega reda, zdravja ali morale ali zaradi varstva pravic in svoboščin drugih ljudi (Varuh človekovih pravic RS 1994).

²² Trditev je bila: Zaznavanje diskriminacije na osnovi etnične pripadnosti/spolne usmerjenosti/ invalidnosti/ starosti/ vere oziroma prepričanja/ spola je redka/razširjena.

- Povprečen Evropejec sprejema raznolikost, razen ko govorimo o Romih kot sosedih; pri vprašanju kako bi se počutili, če bi za soseda imeli..., je bilo največ odstopanja pri Romih.

Romi so ena izmed največjih etničnih manjšin v EU, ki se nenehno sooča z diskriminacijo in obsežno socialno izključenostjo. Večina Romov je revnih in nezaposlenih, evropske institucije in države članice pa so soodgovorne za izboljšanje socialnega vključevanja Romov z uporabo vseh instrumentov in politik, ki so v njihovi pristojnosti (Evropska komisija 2009a).

Mnenje o vključevanju manjšin: Romi (Eur – lex 2009), predstavlja nekatera ključna področja, ki nam približajo problematiko Romov iz socialnega in ekonomskega vidika in z njo povezano diskriminacijo. Tako med drugima navaja:

- Večina romskih otrok ni vpisana v matične knjige in torej niso vključeni v sistem zdravstvenega varstva. Pogosto imajo Romi dostop samo do posebnih oddelkov v javnih zdravstvenih ustanovah, kar je diskriminatorno.
- Starši svojih otrok niso pripravljene pošiljati v šolo, saj nočejo ali ne morejo plačati stroškov šolanja. Svoje otroke zato prisilijo v delo ali pa otroci prevzamejo skrb za mlajše brate in sestre, zlasti velja to za dekleta.
- Stanovanjske razmere se odražajo v slabih življenjskih razmerah in neprestani segregaciji. Prebivalci začasnih nastanitev nimajo lastninske pravice in ne morejo navesti stalnega naslova pri vlaganju zahtevka za socialno pomoč, prijavljanju na delovno mesto ali uveljavljanju pravic na področju izobraževanja, zaposlovanja in zdravstvenega varstva.
- Velik delež nepismenosti in nizka raven izobrazbe Romov. Praktično nimajo nobenega dostopa do ukrepov, ki spodbujajo vseživljenjsko učenje.
- Dohodek gospodinjstev številnih Romov je zelo odvisen od socialne pomoči in drugih transferjev države (npr. pokojnin ali otroških dodatkov), saj je zakonita zaposlitev relativno omejena. To povzroča nesimetrično vključenost Romov v sisteme socialnega varstva (tj. kot skupina prejmejo več, kot plačajo), kar je velik vzrok za socialno napetost in predsodke ter na koncu izključenost.

- Romske ženske imajo v družinski hierarhiji praviloma nižji status, slabo izobrazbo ali nobene in v skladu s tem slabe zaposlitvene možnosti²³.

V omenjenem mnenju zasledimo tudi konkretne akcije oz. pobude različnih evropskih institucij za odpravo ali zmanjšanje omenjenih nastalih situacij:

- EK si že dolgo prizadeva, da bi pripomogla k reševanju vprašanja vključevanja. Ustanovitev medsektorske skupine za romska vprašanja pred nekaj leti je izboljšala pretok informacij med posameznimi službami Komisije in dosegla določeno stopnjo usklajenosti med številnimi področji dejavnosti. Skupina strokovnjakov je v svojem poročilu jasno navedla, da lahko trajne rešitve omogoči le ustrezna mešanica politik, potreben pa je tudi pragmatičen pristop.
- EP si z medstrankarskimi ukrepi že dolgo vneto prizadeva za reševanje manjšinskih vprašanj, vključevanje Romov in boj proti njihovi diskriminaciji. Tako je bilo v zvezi s tem sprejetih že veliko poročil in resolucij, zadnja 31. januarja 2008, imenovana Evropska strategija za Rome.
- Ugotovitev je, da rezultati vseh dosedanjih prizadevanj za vključevanje Romov in uveljavljanje njihovih pravic niso zadovoljivi. Ukrepati je treba tako na ravni Unije kot držav članic. V skladu s 13. členom Amsterdamske pogodbe so bile leta 2000 sprejete direktive o nediskriminaciji, ki imajo velik pomen in so institucionalni okvir za reševanje vprašanja diskriminacije Romov. Komisija bi morala proučiti, kako bi lahko zakonodajo Skupnosti razširili in vanjo vključili vprašanja Romov, npr. s sprejetjem direktive o desegregaciji. Poleg tega bi moralo biti vključevanje Romov prednostna naloga pri namenjanju strukturnih skladov.

---

²³ V poročilu EP o položaju romskih žensk v EU iz leta 2006, je med drugim ugotovljeno: Da so romske ženske v Evropi v zadnjih letih žrtve izjemnih primerov zlorabe človekovih pravic, zlasti napadov na njihovo telesno integriteto, vključno s prisilno sterilizacijo, da je stopnja nezaposlenosti pri odraslih romskih ženskah marsikje nekajkrat višja kot pri ostalem odraslem ženskem prebivalstvu, da so pogosto med žrtvami trgovine z ljudmi v Evropi, da je prepad v ravni izobrazbe med ne - romskimi in romskimi ženskami nesprejemljivo velik; ker veliko romskih deklic ni zaključilo osnovnošolskega izobraževanja, da se soočajo s hudo diskriminacijo v različnih oblikah in z med seboj povezanimi učinki, spodbujajo pa jo zelo razširjeni stereotipi, poznani kot "proti ciganstvo" (Evropski parlament 2006).

Kako se torej institucije EU konkretno spopadajo z omenjeno problematiko? Sredstva črpajo iz evropskih strukturnih skladov in upravljajo številna ključna področja politike, ki so izrednega pomena za vključevanje Romov, kot so izobraževanje, zaposlovanje in socialna vključenost. Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti je leta 2008 ustanovil skupino za ukrepe za Rome, ki se ukvarja s pregledovanjem instrumentov in politike Skupnosti. V okviru programa za zaposlovanje in socialno solidarnost EU financira široko paleto dejavnosti za boj proti rasizmu in ksenofobiji znotraj svojih meja, skoraj četrtino proračuna, ki za obdobje 2007 – 2012 znaša 743 milijonov, je namenila za boj proti diskriminaciji. Ustanovila je tudi Agencijo Evropske unije za temeljne pravice²⁴ (Evropska komisija 2009a).

Povzamem lahko, da je rdeča nit boja proti diskriminaciji Romov vsekakor zavzetost za spoštovanje načela enakosti in človekovih pravic, pa vendar je problematika mnogo širša, kot se morda zdi na prvi pogled. Mnenje EESO o vključevanju Romov tako navaja, da se demografski trendi med Romi razlikujejo glede na večinsko prebivalstvo. Njihov vse večji delež – kljub visoki stopnji smrtnosti otrok in nizki pričakovani življenjski dobi – v skupni populaciji je dolgoročno gledano velik problem za vsa področja socialne in izobraževalne politike. Brez bistvenega izboljšanja ravni šolske izobrazbe in poklicne usposobljenosti Romov se bo v državah članicah povečevalo število slabo izobraženih in usposobljenih ljudi, ki bodo ovirali gospodarsko rast in obremenjevali socialne sisteme. Zato je treba oblikovati politike in strategije izobraževanja in zaposlovanja, ki upoštevajo tradicijo in socialno - ekonomski položaj Romov. Romi bodo lahko le z zagotovljenimi možnostmi izobraževanja in s tem povezanega usposabljanja aktivno prispevali k družbi, v katero spadajo, kar se od njih upravičeno pričakuje.

Institucije EU se zavedajo problema diskriminacije Romov v EU, ki ji posvečajo veliko pozornosti in jim predstavlja velik izziv, vendar pa je zaradi strukturnih problemov kljub velikemu številu programov in pobud napredek počasen, rezultati pa slabši od pričakovanih. EP je tako v zadnji resoluciji države članice pozval, naj uporabijo vsa sredstva, ki so na voljo, in okrepijo prizadevanja za izboljšanje življenja Romov v EU, saj so države članice skupaj odgovorne za spodbujanje vključevanja Romov in zagovarjanje njihovih temeljnih pravic, ki jih

---

²⁴ Ustanovljena je bila z resolucijo, ki jo je Svet sprejel 15. Februarja 2007, cilj pa je institucijam, organom, organizacijam in agencijam Skupnosti in njenim državam članicam zagotavljati pomoč in znanje na področju temeljnih pravic, da bi jim v celoti pomagala upoštevati pri izvajanju prava Skupnosti (Evropska komisija 2009a).

imajo kot evropski državljani, zato morajo nujno povečati svoja prizadevanja za doseg vidnih rezultatov na tem področju. Na tem področju je torej politika EU aktivna, vrednote enakosti in spoštovanja človekovih pravic so vidno zastopani, hkrati pa menim, da je vzrok za reševanje problema mnogo večji kot zgolj spoštovanje omenjenih vrednot.

6.3 Evropski parlament in demokratični deficit

Nastanek demokratičnega deficita na ravni EU je v prvi vrsti posledica teoretične opredelitve demokracije kot idealne oblike politične ureditve nacionalnih držav. V zvezi z demokratičnim deficitom se v EU večinoma ukvarjajo z vprašanji, kako naj politike EU postanejo bolj učinkovite, uspešne in transparentne (Hix 2003, 2).

Na ravni EU sta pomembna dva vidika demokratičnega deficita: institucionalni in socio – psihološki. Institucionalni se povezuje s prenosom zakonodajnih pravic z nacionalnih na nadnacionalno raven, kar naj ne bi spremljali zadostna demokratična odgovornost in možnost vplivanja državljanov v EP. Predlogi za rešitev gredo v smer večje vloge nacionalnih parlamentov v procesu odločanja na ravni EU, pogosto tudi renacionalizacije evropskih politik, ukrepov za večjo transparentnost z večjo institucionalno odprtostjo institucij EU ter poenostavitev odločanja. Predlogi za rešitev socio-psihološkega vidika pa gredo v smer graditve evropskega demosa ali demosa kot skupka posameznih demoi, katerega člani izkazujejo interes za sodelovanje v demokratičnem političnem procesu na nadnacionalni ravni. Lizbonska pogodba je ta vidik naslovlila z določili o demokratičnih načelih (Pikalo 2009, 43–44).

Bistvene novosti o demokratičnih načelih med drugim predstavljajo večja vloga neposredno izvoljenega EP in nacionalnih parlamentov, več posluha za mnenje državljanov (najmanj milijon državljanov iz večjega števila držav članic lahko z državljansko pobudo pozove Evropsko komisijo, naj pripravi nove predloge), večja pristojnost (z natančno razvrstitvijo pristojnosti bo postalo razmerje med državami članicami in Evropsko unijo jasnejše), z možnostjo izstopa iz EU, kjer pogodba prvič izrecno navaja možnost izstopa države članice iz EU (Cvikl 2008, 60–72).

EP je edino neposredno voljeno telo v EU, prav tako je ena najbolj odprtih in transparentnih institucij EU, tako glede javnega značaja plenarnih zasedanj in zasedanj delovnih teles kot tudi

glede dostopa do dokumentov, ki so na voljo v vseh uradnih jezikih EU (Hauptman 2009, 134). Z neposrednimi volitvami v EP ta predstavlja najtesnejšo povezavo med državljani Unije in evropskimi institucijami, ravno zato se najpogosteje pojavlja v razpravah o demokratičnem deficitu. Prav neposredno izvoljeni predstavniki v EP naj bi največ prispevali k avtonomnosti in legitimnosti te institucije v primerjavi z ostalimi, vendar pa so raziskave pokazale na vpliv številnih drugih dejavnikov. V tem smislu govorimo o evropskih volitvah kot drugorazrednih, saj so za državljane v primerjavi z nacionalnimi manj pomembne, kar se odraža z nižjo udeležbo v primerjavi z nacionalnimi volitvami in z višjim odstotkom neveljavnih glasov (Krašovec 2005, 9). Tako se institucija, ki je od začetka svojega delovanja najbolj razširila svoje pristojnosti²⁵, sooča s paradoksom, saj udeležba volivcev od prvih volitev v EP pada. Na letošnjih volitvah je bila udeležba najnižja do sedaj, volilo je le 43 % volilnih upravičencev²⁶. Preprosta razlaga zakaj je temu tako je, da se večina državljanov ne zaveda popolnoma, kako pomembna je EU za številne javno politične odločitve in kakšna je vloga EP pri sprejemanju le – teh. V kolikor pa se zavedajo pomena, se ne zanimajo, saj ne zanj povežati politik EU s političnimi skupinami v EP, zato to vlogo prepustijo nacionalnim strankam in njihovim stališčem in ambicijami v teh procesih. Druga razlaga, ki je kompleksnejša, pa je odsotnost antagonizma vlada – opozicija, ki je tako značilen za večino parlamentarnih sistemov (Krašovec 2005, 57).

Lizbonska pogodba sicer krepi moč Parlamenta, vendar ne uvaja revolucionarnih sprememb. Njegova vloga ostaja šibkejša v primerjavi z vlogo Sveta EU in večkrat tudi v primerjavi z vlogo Evropske komisije. Je edina demokratično izvoljena institucija, ki ne zagovarja zgolj nacionalnih interesov držav članic, temveč tudi politične cilje in vrednote državljanov. Močnejša vloga Parlamenta bi zato lahko pomagala zapolniti demokratični deficit in tako pripomogla h krepitvi EU kot prave politične unije (Hauptman 2009, 138).

EU je *sui generis*, soočena s procesom globalizacije, kjer nacionalna država ni več glavni akter na gospodarskem kot tudi političnem in družbenem področju. Uspešno vpeljevanje tistih načel in

---

²⁵ Prehod Parlamenta iz posvetovalnega telesa v enakopravnega je zaznamovala PEU, ki je uvedla postopek soodločanja, Amsterdamska pogodba in Pogodba iz Nice sta obseg postopka soodločanja razširili in s tem njegovo vlogo še dodatno okrepili. Lizbonska pogodba predvideva okrepitev pristojnosti Parlamenta (postopek soodločanja je postal redni zakonodajni postopek in se je razširil na nova področja) (Hauptman 2009, 135).

²⁶ Leta 1979 je bila volilna udeležba 61,99%, leta 1984 - 58,98%, leta 1989 - 58,41%, leta 1994 – 56,67%, leta 1999 – 49,51%, leta 2004 45,47% in leta 2009 - 43% (Evropski parlament 2009a).

vrednot demokratičnosti, kot jih poznamo iz politične ureditve znotraj nacionalne ureditve, ne more biti edino merilo za demokratični deficit.

Majone (Follesdal in Hix 2005, 7) trdi, je EU predvsem »regulativna država«, kjer se je npr. z vzpostavljanjem enotnega trga, harmonizacijo standardov in pravil na področju zdravstva in varnosti, enotne monetarne politike vzpostavila tako imenovana »četrti veja oblasti«, kar posledično pomeni, da na ravni EU politično odločanje ne more biti demokratično v klasičnem pomenu. Povečanje vpliva EP ali neposredno voljena Komisija bi vodila v politizacijo regulacijske funkcije EU. Rešitve bolj kot v temeljnih spremembah vidi v proceduralnih, in sicer med drugim v večji transparentnosti odločanja, večji profesionalnosti in v tem, da bo več strokovnega znanja ter več pravic za varstvo interesov manjšin. EP tako predlaga, da se osredotoči na povečanje nadzora nad delovanjem Komisije in porabo EU in da se poveča »kakovost« evropske zakonodaje, ki pa je ne smejo postavljati nad nacionalne preference.

6.4 Potrošniki in čezmejno spletno nakupovanje

Skupni notranji trg je eden izmed temeljev EU. Lizbonska pogodba znova poudarja štiri svoboščine ter politično, ekonomsko in družbeno svobodo evropskih državljanov. V kolikor so se v preteklosti predvsem osredotočili na odpravljanje ovir za čezmejno trgovino, je potrebno sedaj učinkovitost povečati z različnimi, bolj prožnimi ukrepi in predpisi.

Poročilo EK »Ovire v e-trgovini«, ki vsebuje podrobno analizo trenutnih gibanj, navaja, da je internet najhitreje rastoči distribucijski kanal za prodajo na drobno. Delež evropskih potrošnikov, ki nakupujejo po spletu, je med letoma 2006 in 2008 zrasel s 27% na 33%, leta 2008 je 51 % evropskih prodajalcev na drobno prodajalo prek spleta. Hkrati pa se prepad zaradi ovir v spletnem poslovanju med domačim in čezmejnem e-poslovanjem večja. Delež tistih, ki so opravljali spletne nakupe iz druge države članice je namreč ostal nespremenjen, povečal se je iz skromnih 6% na 7%. Prodaja prek spleta v druge države članice predstavlja le 21%, kar je celo 8% manj kot leta 2006 (Evropska komisija 2009b).

Znotraj EU obstajajo občutne razlike glede posluževanja e-poslovanja. V VB, ki je med vodilnimi v uporabi e-poslovanja, je v letu 2008 57% potrošnikov naročilo dobrino ali opravilo storitev preko spleta (več kot 50 % nakupov beležijo tudi države Francija, Nemčija, Nizozemska

in nordijske države) in le 4 % potrošnikov v Romuniji in Bolgariji. Potrošniki v omenjenih državah ter v Latviji in Belgiji imajo največ težav s spletnim nakupovanjem, delež neuspešnih poskusov dosega okoli 70%. Odstotek uspešnosti pri čezmejnem nakupovanju je bil v vseh državah razen v Avstriji in Španiji nižji od 50 % (Evropska komisija 2009b).

S spletnim testiranjem v imenu Komisije se je začelo preverjanje možnosti in ovir, s katerimi se potrošniki soočajo med postopkom spletnega nakupovanja v drugi državi članici. Omenjeno poročilo je podalo presenetljive podatke. Najpomembnejše ugotovitve so bile, da lahko potrošniki veliko prihranijo (najmanj 10%), imajo dostop do izdelkov, ki doma niso na voljo (vsaj 50% izdelkov), hkrati pa večina naročil ni uspešna, saj 61% naročil iz druge države članice ni bil uspešnih. Razlog je predvsem ta, da trgovec ni omogočal dobave v državo potrošnika ali ni ponujal primerne načina čezmejnega plačevanja (Europa 2009č).

Kljub vsemu lahko na podlagi raziskave trdimo, da potencial obstaja. Tretjina evropskih potrošnikov pravi, da bi prek spleta nakupovali iz druge države članice, če bi bil izdelek cenejši ali boljši, tretjina pa bi uporabljala tudi drug jezik. 59 % prodajalcev na drobno je pripravljenih poslovati v več kot enem jeziku (Europa 2009č).

Evropska komisarka za potrošnike Meglena Kuneva je ugotovitve raziskave povzela z besedami, da je glede na raziskavo jasno, da enotni evropski trg za spletno prodajo na drobno ne deluje, saj je e - poslovanje še vedno omejeno z nacionalnimi mejami. EK (Europa 2009č) je zato sprejela sporočilo, ki predstavlja strategijo za odpravljanje ovir v čezmejni spletni trgovini, kjer so prednostni ukrepi naslednji:

- Oblikovanje enostavnega in enotnega sklopa pravic za evropske potrošnike, trgovcem na drobno pa zagotoviti znižanje stroškov uskladitve.
- Spodbuditi čezmejno izvrševanje zakonodaje in z usklajenim ukrepanjem na ravni EU (kot so tako imenovane internetne preiskave) poskrbeti, da se izkoreninijo nezakoniti postopki in poveča zaupanje potrošnikov.
- Poenostaviti čezmejna pravila za trgovce na drobno, npr. o davku na dodano vrednost, pristojbinah za recikliranje in dajatvah za avtorske pravice. Nekateri trgovci na drobno morajo zdaj poročati več davčnim organom, upoštevati različne nacionalne predpise o recikliranju elektronskih odpadkov in mogoče celo plačevati dajatve za avtorske pravice za isto blago v več državah.

Navajajo, da se bo evropsko gospodarstvo moralo znati hitro prilagoditi na nove gospodarske tokove v svetu. Evropska komisarka za informacijsko družbo in medije Viviane Reding pa meni, da je glavna prednostna naloga EU, da se doseže enotni digitalni trg, kjer bo pravo digitalno gospodarstvo vzpostavljeno šele, ko bodo odstranjene vse ovire pri izvajanju spletnih transakcij, vse do končnega potrošnika (Europa 2009č).

6.5 Demografski izzivi in medgeneracijska solidarnost

Znanje in izkušnje so imeli prevladujočo vlogo v razvoju človeške civilizacije, starejši ljudje so odločilno prispevali k ohranjanju skupnosti. Do prve pomembne spremembe v tej tradiciji je prišlo med razsvetljenstvom, ko je država z uvedbo obveznega osnovnega šolanja prevzela funkcijo poučevanja. Industrijska revolucija je prinesla nove spremembe in vrednote, ki so temeljile na sodelovanju v procesu povečevanja vrednosti, ko posameznik ni dosegal določene stopnje sodelovanja, je postal nekoristen. Nevzdržno stanje je razrešil nastanek in postopni razvoj socialne države, ki je zagotovila državne pokojnine na osnovi danega demografskega ravnotežja. V zadnji tretjini 20. stoletja se je demografska struktura popolnoma spremenila, tako imenovano krizo pokojninskega sistema pa sta povzročila upadajoče število rojstev in podaljševanje povprečne življenjske dobe, posledica tega je hitro staranje prebivalstva (Sedmak in Parent 2008, 10).

Po zadnjih predvidevanjih se bo število prebivalcev v starosti 65 let od leta 2008 do 2060 povečalo s 84,6 milijona na 151,5 milijona (s 17,1% na 30%), podobno naj bi se število ljudi, starih 80 let ali več, v obdobju od 2008 do 2060 po napovedih skoraj potrojilo, in sicer naj bi z 21,8 milijona naraslo na 61,4 milijona. Koefficient starostne odvisnosti starih (ta pove, koliko prebivalcev, starih 65 let ali več je oz. bo odvisnih od 100 delovno sposobnih) se bo po pričakovanjih do leta 2060 bistveno povečal, in to s 25,4 % na 53,5 % (Statistični urad RS 2009). Razlike v staranju prebivalstva so v stopnjah intenzivnosti, kjer se intenzivneje daljša v južnih (Španija, Grčija, Ciper) in severnih državah (Švedska, Finska), manj intenzivno pa v državah na vzhodu (v Romuniji in Bolgariji) ter v pribaltskih državah (Latvija, Litva, Estonija) (Statistični urad RS 2009). Pritisk na solidarnost med generacijami in znotraj njih se povečuje z daljšo

življenjsko dobo, hkrati se povečujejo težave glede načina odzivanja na potrebe po dolgotrajni oskrbi starajočega se prebivalstva (Sedmak in Parent 2008, 10–11).

Naglo spreminjajoča se klasična medgeneracijska razmerja je potrebno s strani oblikovalcev politik in v sodelovanju s strokovnjaki in civilno družbo opredeliti na novo, hkrati pa se ne smejo zanemariti skupne evropske vrednote in načela, ki so temelj vseh demokratičnih in razvitih družbenih ureditev. Ena med temi vrednotami je nedvomno solidarnost, ki je sestavni element vseh evropskih sistemov, na njej temeljijo sistemi socialne zaščite, pokojninskega, invalidskega ter zdravstvenega zavarovanja. Nič manj pomemben pa ni pomen sodelovanja, razumevanja in sožitja med generacijami. Zaradi spremenjene demografske sestave je medgeneracijska solidarnost danes pomembnejša kot kadar koli prej, saj sedanje rešitve ne zmorejo več zagotavljati vsem državljanom primerne zdravstvene in socialne zaščite, ki sta v vsaki družbi najpomembnejši prvini politične in družbene trdnosti. V Evropi je treba vzpostaviti nove sisteme (Cotman 2008, 4).

Glavni vzvodi medgeneracijske solidarnosti so sicer v rokah držav članic, ki so odgovorne za pokojninske sisteme in zagotavljanje ustrezne zdravstvene in dolgotrajne oskrbe, vendar pa lahko EU spodbuja razprave o teh skupnih izzivih in organizira izmenjavo dobrih praks na evropski ravni kot to poteka z Odprto metodo koordinacije na področju socialne zaščite in socialnega vključevanja. (Špidle 2008, 8–9).

EK je leta 2005 v Zeleni knjigi »Odziv na demografske spremembe – nova solidarnost med generacijami« poudarila, da se morajo vse interesne skupine lotiti spreminjajoče se starostne strukture evropskih družb z ustreznimi raziskavami in s prizadevanjem, da odkrijejo dobre rešitve za zagotavljanje dolgoročne vzdržnosti naših socialnih sistemov. Za omenjeno zagotavljanje pa je bistvenega pomena povečanje uspešnosti in učinkovitosti sistemov socialnega varstva, ki vključuje izboljšanje pobud, boljše upravljanje in vrednotenje ter določanje prednostnih nalog programov porabe. EU sodeluje z državami članicami pri obravnavanju teh skupnih izzivov in podpira njihova prizadevanja za zagotavljanje pravičnosti in finančne vzdržnosti ob istočasni izvedbi potrebne reforme zdravstvenega in pokojninskega sistema. Področje delovanja ukrepov je široko, ukrepi EU na področju mladine, človeškega kapitala, daljšega in bolj zdravega življenja, mobilnosti, socialne vključenosti, proti diskriminaciji in za enake možnosti ter udeležbo in civilni dialog jasno izkazujejo dodano vrednost in popolno spoštovanje načel

subsidiarnosti in sorazmernosti. Delovanje na navedenih področjih pripomore k doseganju cilja solidarnosti in odraža potrebo po tem, da EU išče in razvija nove načine oblikovanja političnih okvirov, sprejemanja zakonodaje, združevanja ljudi, izmenjave najboljše prakse in pospeševanja novih pristopov (Eur - lex 2008b).

6.6 Boj proti podnebnim spremembam

Mir in varnost dandanes nista več razumljena le kot odsotnost vojne oz. grožnje vojne, ampak sta povezana z drugimi dejavniki, kot so: neenaka porazdelitev bogastva, lakota, kršenje človekovih pravic, dobro upravljanje, izključenost manjšin, manjše zaloge energetskih virov, terorizem, množično preseljevanje, vedno večje posledice slabšanja okolja itd. (Evropski parlament 2009b). Podnebne spremembe danes obravnavamo kot enega najresnejših okoljskih, družbenih in gospodarskih izzivov, s katerimi se sooča svet. Visoke koncentracije toplogrednih plinov TGP-jev, zlasti ogljikovega dioksida (CO₂), so se od leta 1970 zvišale za 70 %. Podatki za Evropo kažejo, da se je v prejšnjem stoletju segrela za skoraj eno stopinjo Celzija, kar je hitreje od globalnega povprečja ter da je do večjega segrevanja prišlo v zadnjih petdesetih letih. Ta trend pa je že pomembno vplival na mnoge fizikalne in biološke sisteme (vodo, življenjske prostore, zdravje), ki postajajo vse bolj občutljivi. Gospodarske izgube so se zaradi ekstremnih vremenskih dogodkov v zadnjih desetletjih močno povečale (Evropska komisija 2008c).

Nemški svetovalni odbor za podnebne razmere (German Advisory Council on Global Change 2007) je leta 2007 izdal poročilo, v katerem je med drugim navedel 6 ključnih področjih, na katerih bi lahko podnebne spremembe imele vpliv, in sicer:

1. Verjetno povečanje števila »šibkih« držav. Le - te že v osnovi nimajo zadovoljivih kapacitet, ki bi zagotavljale osnovno funkcijo države, to je državni monopol nad uporabo sile. Do sedaj mednarodna skupnost ni v zadostni meri zagotavljala finančnih sredstev, s katerimi bi podpirala dolgoročno stabilnost teh držav.
2. Spremembe pogojev v regionalni proizvodnji in v infrastrukturi zalog, ki se bodo npr. kazale v zmanjšanju razvoja namakalne agrikulture, zmanjšanju obdelovalne zemlje in zaprtju oz. selitvi tovarn in podjetji.

3. Industrializirane države so najvidnejši povzročitelji podnebnih razmer, zato bi lahko države, na katere podnebne spremembe vplivajo v največji meri, od le - teh zahtevale plačilo tako imenovanih stroškov onesnaževanja, to pa lahko vodi v nov konflikt na mednarodnem političnem področju.
4. Podnebne spremembe bodo ogrozile varstvo človekovih pravic. Ogroženo bo namreč preživljanje ljudi, s tem pa njihova varnost, kar prispeva h kršenju človekovih pravic.
5. Migracije so že dandanes širok mednarodni politični problem oz. izziv, s podnebnimi spremembami pa se pričakuje še povečanje število migrantov, kar ogroža stabilnost gostujočih držav.
6. Specifični konfliktni dogodki, nesposobnost vzpostavitve kriznega sistema v ekstremnih vremenskih pojavih in povečanje »okoljskih« migrantov, bo nemogoče reševati brez podpore vojske in policije, to pa pomeni opuščanje tradicionalne varnostne politike.

Mednarodna prizadevanja v boju proti podnebnim spremembam potekajo od zgodnjih 90 - ih let 20. stoletja. EU je imela ključno vlogo pri razvijanju Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja (UNFCCC) in njenega Kjotskega protokola, ki določa zavezujoče emisijske cilje za tiste razvite države, ki so ga ratificirale, kar je le prvi korak k potrebnim trajnejšim zmanjšanjem svetovnih emisij. Od držav se pričakuje, da bodo izpolnile svoj cilj predvsem z domačimi politikami in ukrepi. Del svojih ciljev zmanjšanja emisij lahko izpolnijo tudi z naložbami v projekte za zmanjšanje emisij v državah v razvoju ali razvitih državah. Z Okvirno konvencijo Združenih narodov o podnebnih spremembah potekajo pogajanja o mednarodnem sporazumu za obdobje po letu 2012. Cilj je doseči sporazum na konferenci o podnebnju, načrtovani v Kopenhagenu decembra 2009 (Evropska agencija za okolje 2009a).

EU ima vodilno vlogo v svetu v reševanju problema podnebnih sprememb. V začetku leta 2007 so voditelji EU potrdili ambiciozen načrt o podnebnih spremembah in energiji, ki zajema celovito politiko na teh dveh področjih. Cilja sta dva: omejitev emisij toplogrednih plinov EU za najmanj 20 % do leta 2020 (v primerjavi z letom 1990) in do leta 2020 doseči 20% skupne rabe primarne energije iz obnovljivih virov energije. Različni sektorji, kot so: kmetijstvo, promet in gradbeništvo, in vse države članice bodo morali odigrati svojo vlogo in prispevati k evropskim ciljem v skladu s finančnimi zmožnostmi. Komisija za energetske intenzivne sektorje, kot sta

jeklarski sektor in sektor kemikalij, predlaga okrepitev sistema EU za trgovanje z emisijami, kar bo pomagalo doseči 20-odstotni cilj. Zmanjšanje emisij toplogrednih plinov bo zahtevalo rabo obnovljivih virov energije, kar za Evropo pomeni tudi raznoliko energetska oskrbo (Evropska agencija za okolje 2009b).

Sistem EU za trgovanje z emisijami (EU ETS) je najpomembnejši izmed treh mehanizmov²⁷ EU za boj proti podnebnim spremembam, ki je bil uveden januarja 2005. Hkrati je to prvi mednarodni sistem za trgovanje z emisijami CO₂, ki je postal tudi glavni dejavnik hitrega širjenja trgovanja z ogljikom po vsem svetu. Trgovanje z emisijami pomaga zagotoviti, da se zmanjšanje emisij doseže s čim nižjimi stroški. Sistem z določitvijo stroškov emisij ogljika iz teh naprav oblikuje trajno spodbudo za sodelovanje podjetij pri čim večjem zmanjšanju emisij. V trgovanje je vključenih okoli 12.000 (težkoindustrijskih) podjetij (jeklarne, elektrarne, naftne rafinerije), ki pokrivajo skoraj polovico vseh evropskih emisij CO₂. V okviru tega sistema nacionalni organi v vsaki državi EU dodelijo določeno število pravic do emisije za vsako napravo. Podjetja, ki svoje emisije zadržijo pod ravno svojih pravic, lahko prodajo pravice, ki jih ne potrebujejo. Tista, ki imajo težave z usklajevanjem svojih pravic, morajo sprejeti ukrepe za zmanjšanje lastnih emisij ali kupiti dodatne potrebne pravice na tržišču, pri čemer dejansko plačajo drugemu podjetju, da zmanjša emisije v njihovem imenu. Prav tako je dovoljeno uporabljati emisijske kredite iz projektov za varčevanje z emisijami v državah, ki niso članice EU. Povpraševanje po teh kreditih je močna spodbuda za vlaganja v zamisli, ki zmanjšujejo emisije v drugih državah. Naprave v energetske in industrijske sektorju niso edine, ki zvišujejo raven CO₂ v ozračju. Evropska komisija je zato predlagala širitev EU ETS od leta 2011 na hitro naraščajoče emisije iz letalskega prometa. Poleg tega lahko pregled sistema, ki se trenutno izvaja, pripelje do vključitve večjega števila sektorjev in plinov (Evropska komisija 2007c).

Kljub navajanju EU, da se z vzpostavitvijo trga emisijskih kuponov spodbuja podjetja k zmanjševanju emisij in da se z dobički od prodaje kuponov spodbuja podjetja k razvoju in uporabi čistih tehnologij, se v praksi kaže drugače. Kritike, ki so naslovljene na omenjeni sistem, so predvsem, da je trg z emisijskimi kuponi viden le kot poslovna priložnost podjetij, njegovi

---

²⁷ V okviru Kjotskega protokola sta nova mehanizma, osnovana na tržnih zakonitostih še skupna implementacija in »mehanizem čistega razvoja«. Namen je zmanjševanje emisij v drugih državah, da bi vladam omogočili izpolniti del svojih obveznosti glede zmanjševanja toplogrednih plinov (EPP Group in the European Parliament 2004).

učinki na okolje pa so minimalni ali pa jih sploh ni. Podatki iz leta 2006 kažejo, da se je količina izpustov CO₂ iz elektrarn in tovarn, ki so vključene v shemo, povečala za 0,4 % glede na preteklo leto, in za 0,7% v letu 2007. V shemo so vključena v glavnem elektroenergetska podjetja, proizvajalci aluminija, jekla, cementa ter steklarne in papirnice. Toliko bolj pomembno je torej, da se bo v shemo leta 2012 vključil letalski promet, saj emisije iz mednarodnega letalskega prometa najhitreje naraščajo. Med letoma 1990 in 2004 so se emisije iz mednarodnega letalskega prometa povečale za 86 % (Razgledi 2008).

Sedanji sistem brezplačnih emisijskih kuponov ne deluje tako, kot bi moral, prav zaradi tega, ker imajo onesnaževalci na voljo preveč kuponov. Nekatera Elektro podjetja od VB do Španije in Poljske stroške za nakup kuponov kljub temu upoštevajo pri oblikovanju cen električne energije za industrijske odjemalce. EK določi državam članicam letno količino kuponov, ki jih imajo kupci na voljo, zato se že tam začne močno lobiranje, hkrati poskušajo pridobiti čim bolj ugodno delitev na nacionalni ravni (Razgledi 2008).

Konferenca ZN o podnebnih spremembah, ki bo decembra 2009 v Köpenhagenu, predstavlja zadnji korak globalnih pogovorov s ciljem, da sklenejo sporazuma o nadomestitvi Kjotskega protokola, ki poteče leta 2012. V primeru, da bo dogovor sklenjen, ima svet po ocenah Medvladnega foruma Združenih narodov o podnebnih spremembah zgolj 22 % možnosti, da se temperatura do leta 2050 ne bo dvignila za več kot dve stopinji Celzija. Nad oz. blizu te meje znanstveniki napovedujejo silovite in nepredvidene podnebne spremembe. Pot do sprejetja omenjenega sporazuma pa vsekakor ne bo lahka. Tako npr. VB sporazuma naj ne bi podpisala, v kolikor bo le-ta preohlapen, saj težijo k obsežnejšemu načrtu, ki bi se moral ukvarjati tudi s finančnimi aspekti in tehnološkim razvojem (Evropa 2009c).

Da bi zagotovili uspešnejši sporazum od kjotskega, so se v EU odločili, da bodo imeli še pred pogajanjem v Köpenhagenu posebne pogovore z ZDA, Indijo in Kitajsko. Pomemben element dosedanjih pogajanj je spoznanje, da morajo ukrepati tako države v razvoju kot tudi razvite države, seveda ob upoštevanju njihovih možnosti. Čeprav so imele po Kjotskem protokolu obveznosti za znižanje emisij samo razvite države, je že dolgo znano, da ta pristop ne bo dovolj, še posebno ob predvidevanjih, da bodo do leta 2020 emisije narodov v razvoju presegle emisije razvitih držav. Zato je ključen izziv, da države najdejo način razdelitve zmanjšanja izpustov na globalni ravni med hitro razvijajočimi se državami, kot sta Kitajska in Indija in bolj

industrializiranimi regijami, kot sta ZDA in Evropa, ki sta odgovorni za tak obseg izpustov CO₂ (Evropa 2009c).

7 SKLEP

Ni družbe, družbenega sistema in kulture brez značilnega sistema vrednot in načel. Ta sistem usmerja in osmišlja ohranjanje, reprodukcijo in napredek družbe ali kulture. Vrednote so relativno stabilne in dolgotrajne, tako opredeljuje tudi kulturo, kar ponovno pomeni, da so lahko njen najboljši identifikacijski znak. Če se pomembno spremenijo vrednotne usmeritve, se pomembno spremeni kultura in obratno (Musek 2003). Vrednote in načela torej primarno izhajajo iz socialnega, političnega in gospodarskega okolja in iz zgodovine vsake države članice. Raziskava Eurobarometer 68 (Evropska komisija 2007b), ki je bila opravljena leta 2007, je razkrila, da se kar 91% državljanov EU čuti povezanih z lastno državo in le 49% z EU. Razlike so tudi tokrat med državami članicami, namreč 65% Belgijcev in Poljakov se čuti povezanih z EU, medtem ko se le 25% Ciprčanov ter 27% Fincev in Britancev. EU je kot skupnost držav članic tako podvržena vrednotam in načelom, ki izhajajo iz držav članic ter hkrati skozi svoj razvoj in napredek izoblikuje svoje.

Vrednote, ki sem jih navajala v diplomskem delu, so univerzalne, pri čemer gre za univerzalne kategorije vrednot, do teh vrednot in kategorij vrednot pa ima posameznik različen odnos (Schwartz 2008). Izhajajoč iz preambule PUE menim, da želijo odločevalci EU postaviti okvirje za tako imenovane evropske vrednote, in s tem upravičiti in utrditi zavezanost k spoštovanju in doseganju določenih ciljev, ki so povezani z določeno vrednoto. Ta želja pa vsekakor mora biti v skladu z vrednotnim sistemom državljanov EU, drugače izgubi svojo vrednost. Glavni in hkrati pomembni razliki sem našla pri vrednoti mir in vera. Medtem, ko je po raziskavi Eurobarometra vrednota mir dosegala najvišje mesto pri osebnem vrednotenju, je izhajajoč iz pogodb mir naveden le kot cilj, in torej nižje kot vrednota. Vrednota vera, ki je bila na najnižjem mestu, pa je med sprejemanjem PUE odprla veliko razprav, in sicer konkretnije o krščanstvo in njegovem mestu v ustavi, kjer so njegovi zagovorniki (predvsem Vatikan in izrazito katoliške države) zahtevali, da se njegovo tradicijo in krščanske vrednote omeni v preambuli. Nesporno je dejstvo,

da je krščanstvo pomemben del evropske dediščine, vendar bi bila omemba Boga v preambuli v nasprotju s členom o svobodi misli, vesti in vere.

Med vrednote, za katere menim, da so bolj evropske, lahko zagotovo uvrstim solidarnost, in sicer solidarnost med državami članicami, ter zaradi specifične demografskih sprememb tudi medgeneracijsko solidarnost. Politike, ki izhajajo iz vrednote solidarnost in trajnostnega razvoja (varovanje okolja, boj proti podnebnim spremembam), so na vrhu trenutnih priorit. Odločevalci EU imajo moč, da določene vrednote in načela povzdignejo na višjo raven in jim dajo višjo odmevnost in pomembnost, kar seveda vpliva na hitrejše reševanje problemov, s katerimi se soočajo. Kljub temu obstajajo težave, s katerimi se soočajo, saj so zaradi načela deljene pristojnosti v večini politike, ki zajemajo omenjene vrednote in načela, v deljeni pristojnosti med državo članico in EU. Glavni odločevalci EU oz. politične elite lahko opozarjajo na pomanjkljivosti, na nereševanje problemov in pozivajo članice, da vzpostavijo minimalne standarde in ukrepe. Za nadaljnjo prihodnost pri vprašanju varovanja vrednot je torej pomembno, da se politične elite odločijo, v katero smer bo šel njihov nadaljnji razvoj. Ali bodo stremeli k cilju, da se razvije v homogeno gospodarsko in politično skupnost ali k cilju politične in gospodarske skupnosti, ki bo temeljila na interesih članic in tako ohranjala individualnost in razlike med njenimi članicami.

Interesi držav v odnosu do EU so različni, kar pomeni, da se države, ki so v preteklosti imele pomembno vlogo na svetovnih dogajanjih, in ki to vlogo želijo ohraniti in razvijati, nagibajo k EU kot sredstvu za doseganje svojih ciljev. Njihova razumljiva težnja je ustvariti čim bolj notranje povezano in za soočanje s svetovnim izzivi tudi organizacijsko čim bolj usposobljeno organizacijo. Na drugi strani so zlasti manjše države, ki niso imele in nimajo moči, ne gospodarske in ne politične, da bi posegale v dogajanja preko svojega vplivnega območja, posebej svetovnega. Zato so za integracijo v EU v meri, kolikor se to sklada z njihovim interesnim področjem (Bučar 2009, 3).

Kot sem že omenila, je eden od pogojev za članstvo spoštovanje temeljnih vrednot. Toliko bolj je torej pomembno, da spoštovanje teh vrednot ne ostane le kot izpolnjeni pogoj države članice, temveč tudi v prihodnje težijo k čim bolj celovitemu izpolnjevanju teh zavez. Z Lizbonsko pogodbo je z določilom o sankcijah v primeru hujših in vztrajnih kršitev vrednot storjen korak

naprej, hkrati pa vsebuje pomanjkljivost, ker ne navaja točno, kaj pomenijo hujše in vztrajne kršitve.

Lizbonska pogodba je bila sprejeta in bo s 1. decembrom stopila v veljavo. V njej so navedene vrednote in načela, ki jih odločevalci EU sprejemajo kot svoje, s tem pa tudi potrjujem prvo hipotezo. Skozi primere v praksi sem izvajanje določenih politik analizirala z vidika spoštovanja in varovanja omenjenih vrednot in načel. Navedeni primeri so pokazali, da so institucije EU seznanjene s problematiko, imajo določene mehanizme in načine, kako te reševati, vendar so pri nekaterih bolj ali manj uspešne. Pod bolj uspešno politiko navajam primer boja proti podnebnim spremembam, pod manj uspešno pa spoštovanje načel enakosti – problematika Romov. Razvidno je tudi, da so odločevalci EU bolj aktivni tam, kjer imajo večjo ekonomsko korist, kar je sicer kratkoročno bolj donosno oz. upravičeno, vendar se na dolgi rok lahko izkaže kot velika pomanjkljivost. Z navedenimi ugotovitvami hkrati potrjujem mojo drugo hipotezo.

Za nadaljnji razvoj in smisel obstoja EU je pomembno, da imajo politične elite in institucije EU jasna stališča do omenjenih vrednot in načel ter instrumente za varovanje le – teh. Hkrati je potrebno, skozi različne sprejete politike EU, poudarjati enotnost temeljnih vrednot in načel ter jim ostajati zvesti na vseh ravneh delovanja.

8 LITERATURA

Bučar, France. 2009. *Evropska zavest*. Dostopno prek: www.panevropa.si/upload/bucar_evropska_zavest.doc (16. november 2009).

Cotman, Marjeta. 2008. Sporočilo Marjete Cotman. V *Medgeneracijska solidarnost za družbe sožitja in socialne povezanosti; zaključki konference slovenskega predsedstva*, ur. Marjan Sedmak in Anne-Sophie Parent, 6–7. Brdo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/solidarity_slo.pdf (3. november 2009).

Cvikl, Milan M. 2008. *Prenovljeno pravo Evropske unije*. Ljubljana: Uradni list RS.

Danski inštitut za mednarodne študije. 2006. *Ian Manners heads European Union unit*. Dostopno prek: <http://www.diis.dk/sw26696.asp> (15. maj 2009).

EPP Group in the European Parliament. 2004. *Spremembe podnebja: Kjotski protokol in trgovanje z emisijami - Evropa mora prevzeti vodilno vlogo*. Dostopno prek: http://www.eppgroup.eu/policies/clim/archive/kn_41_sl.asp (11. november 2009).

Eur - lex. 2008a. *Prečiščeni različici Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o delovanju Evropske unije*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0001:01:SL:HTML> (10. september 2009).

--- 2008b. *Priložnosti, dostopnost in solidarnost : nova družbena vizija za Evropo 21. Stoletja*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:DKEY=473792:SL:NOT> (10. november 2009).

--- 2009. *Mnenje Evropskega ekonomsko - socialnega odbora o vključevanju manjšin: Romi (2009/c 27/10)*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:027:0088:0094:SL:PDF> (15. september 2009).

Evropa. 2009a. *Simboli EU*. Dostopno prek: http://europa.eu/abc/symbols/index_sl.htm (6. maj 2009).

--- 2009b. *Človekove pravice*. Dostopno prek: http://europa.eu/pol/rights/index_sl.htm (20. avgust 2009).

--- 2009c. *Zgodovina Evropske unije*. Dostopno prek: http://europa.eu/abc/history/index_sl.htm (15. marec 2009).

--- 2009č. *Potrošniki: zavrženih 60% čezmejnih spletnih nakupov*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1564&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (22. oktober 2009).

Evropa. 2009a. *Simboli EU in Lizbonska pogodba*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/kratka-predstavitev/vec-o-simbolih/simboli-eu-in-lizbonska-pogodba/> (7. junij 2009).

--- 2009b. *Ustava za Evropo*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/lizbonska-pogodba/ustava-za-evropo/> (3. maj 2009).

--- 2009c. *Kako odzivna je globalna raven?* Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/podnebne-spremembe/boj-proti-podnebnim-spremembam/kako-odzivna-je-globalna-raven/> (15. november 2009).

Evropska agencija za okolje. 2009a. *Politike podnebnih sprememb*. Dostopno prek: <http://www.eea.europa.eu/sl/themes/climate/policy-context> (10. november 2009).

--- 2009b. *Promet – spet na dnu kjotske lestvice*. Dostopno prek: <http://www.eea.europa.eu/sl/pressroom/newsreleases/promet-2014-spet-na-dnu-kjotske-lestvice> (17. november 2009).

Evropska komisija. 2007a. *Eurobarometer 66 - Public opinion in the EU, full report*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf (2. junij 2009).

--- 2007b. *Eurobarometer 68 – Public opinion in the EU, full report*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_first_en.pdf (10. november 2009).

--- 2007c. *Boj proti podnebnim spremembam; EU utira pot*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/70/sl.doc> (4. november 2009).

--- 2008a. *Eurobarometer 69 - Values of Europeans*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_values_en.pdf (2. junij 2009).

--- 2008b. *Eurobarometer 296 - Discrimination in the European Union: Perceptions, Experiences and Attitudes*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf (13. oktober 2009).

--- 2008c. *Kmetijstvo Evropske unije –sprejemanje izziva na področju podnebnih sprememb*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/climate_change/leaflet_sl.pdf (10. november 2009).

--- 2009a. *Evropska komisija in Romi*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=518&langId=sl> (10. september 2009).

--- 2009b. *Poročilo o Ovire o e-trgovanju*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/consumers/strategy/docs/com_staff_wp2009_en.pdf (1. november 2009).

--- 2009c. *Potrošniki: zavrženih več kot 60% spletnih nakupov*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1564&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (28. oktober 2009).

Evropska konvencija. 2003. *Osnutek Pogodbe o Ustavi za Evropo*. Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.

Evropski parlament. 2006. *Poročilo Evropskega parlamenta o položaju romskih žensk v Evropski uniji (A6-0148/2006)*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0148+0+DOC+XML+V0//SL> (5. september 2009).

--- 2007. *Poročilo o vključitvi novega člena 202a o tem, kako Parlament uporablja simbole Unije, v poslovník Parlamenta (2007/2240(REG))*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0347+0+DOC+XML+V0//SL> (5. avgust 2009).

--- 2009a. *Rezultati evropskih volitev 2009*. Dostopno prek: www.europarl.europa.eu/parliament/archive/elections2009/sl/turnout_sl.html (5. oktober 2009).

--- 2009b. *Evro – latinskoameriška parlamentarna skupščina*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/intcoop/eurolat/assembly/plenary_sessions/madrid_2009/adopted_docs/charter/782155sl.pdf (10. november 2009).

Evroterm. Dostopno prek: <http://evroterm.gov.si/> (1. april 2009).

Follesdal, Andreas in Hix, Simon. 2005. *Why there is a democratic deficit in the EU: A response to Majone and Moravcsik. European Governance Papers (EUROGOV)*. Dostopno prek: <http://www.connex-network.org/eurogov/pdf/egp-connex-C-05-02.pdf> (20. oktober 2009).

German Advisory Council on Global Change. 2007. *Climate change as a security risk*. Dostopno prek: http://www.wbgu.de/wbgu_jg2007_engl.pdf (7. november 2009).

Grad, Franc, Igor Kaučič, Sebastian Nerad, Ciril Ribičič in Saša Zagorc. 2009. *Ustavno pravo Evropske unije*. Ljubljana: Pravna fakulteta.

Guerrina, Roberta. 2002. *Europe: history, ideas and ideologies*. London: Arnold cop.

Hauptman, Manica. 2009. Evropski parlament. V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Sabina Kajnč in Damjan Lajh, 134–138. Ljubljana: Uradni list RS.

Hix, Simon. 2003. *End of democracy in Europe*. Dostopno prek: http://personal.lse.ac.uk/HIX/Working_Papers/Hix-End_of_Democracy_in_Europe.pdf (5. oktober 2009).

Kovač, Bogomir. 2008. Kaj pa mi? *Mladina* (48). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200848/kaj_pa_mi_ (30. junij 2009).

Krašovec, Alenka. 2005. *Volitve v Evropski parlament: Res drugorazredne volitve?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kuhelj, Alenka. 2004. Križi in rute. *Mladina* (51). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200451/clanek/nar--religija-alenka_kuhelj/ (7. september 2009).

Lampe, Rok, Simona Drenik in Neža Graselli. 2008. *Lizbonska pogodba z uvodnimi pojasnili*. Maribor: Doba Epis.

Lucarelli, Sonia and Manners Ian. 2006. *Values and principles in European Union foreign policy*. London in New York: Routledge Taylor&Francis Group.

Mc Goldrick, Dominic. 2006. *Human rights and Religion: The Islamic Headscarf debate in Europe*. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing.

Ministrstvo za zunanje zadeve RS. 2009. *Lizbonska pogodba*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/lizbonska_pogodba/ (4. junij 2009).

Musek, Janek. 2003. *Raziskovanje vrednot v Sloveniji in vrednotni univerzum Slovence*. Dostopno prek: <http://www.prihodnost-slovenije.si/up-rs/ps.nsf/krf/6E9DC6507D449582C1256E940046C554?OpenDocument> (15. november 2009).

Pikalo, Jernej. 2009. Demokracija v Evropski uniji. V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Sabina Kajnič in Damjan Lajh, 40–44. Ljubljana: Uradni list RS.

Plut, Dušan. 2008. Vrednotenje geografskega okolja in okoljska etika. *Dela* 29: 63–75. Dostopno prek: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/dela_29/plut.pdf (12. september 2009).

Rajh, Ema. 2008. De Rougemontova filozofija Evrope. *Anthropos* 209–210 (1–2): 195–215. Dostopno prek: http://www.anthropos.si/anthropos/2008/1_2/14_rajh.pdf (25. avgust 2009).

Razgledi. 2008. *Okoljski sveženj na vrhu EU: Ne danes, dragi, danes je kriza!* Dostopno prek: <http://razgledi.net/blog/2008/12/11/okoljski-svezenj-na-vrhu-eu-ne-danes-dragi-danes-je-kriza/> (11. november 2009).

Schwartz, Shalom H. 2008. Dr. Shalom H. Schwartz, raziskovalec vrednot. *Mladina* (44). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200844/dr__shalom_h__schwartz__raziskovalec__vrednot (6. november 2009).

Sedmak, Marjan in Anne-Sophie Parent, ur. 2008. *Medgeneracijska solidarnost za družbe sožitja in socialne povezanosti; zaključki konference slovenskega predsedstva*. Brdo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/solidarity_slo.pdf (3. november 2009).

Splošna deklaracija človekovih pravic. 1948. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=102> (12. september 2009).

Statistični urad RS. 2009. *Svetovni dan prebivalstva 2009*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=2480 (28. oktober 2009).

Špidle, Vladimir. 2008. Sporočilo Vladimirja Špidle. V *Medgeneracijska solidarnost za družbe sožitja in socialne povezanosti; zaključki konference slovenskega predsedstva*, ur. Marjan Sedmak in Anne-Sophie Parent, 8–10. Brdo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/solidarity_slo.pdf (3. november 2009).

Toplak, Cirila. 2003. *Združene države Evrope: zgodovina evropske ideje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Varuh človekovih pravic RS. 1994. *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108> (12. september 2009).